

Tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattaminen

Luokittelu veroilmoitus- ja
kaupparekisteritietojen perusteella

Selvitys 6/2023

Julkaisun nimi:

Tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattaminen – Luokittelu veroilmoitus- ja kaupparekisteritietojen perusteella

Tekijät:

Johanna Miettinen, asiantuntija ja Tomi Martikainen, pääanalyttikko

Diaarinumero: 1489/02.98.00.00/2023

Julkaisija: Verohallinto, Harmaan talouden selvitysyksikkö

Julkaistu: 13.6.2023

Julkaisutapa: Sähköinen (PDF)

Julkisuus: Julkinen

Lisätietoja medialle:

Johtaja Janne Marttinen, puh. 029 512 6066

Apulaisjohtaja Marko Niemelä, puh. 029 512 6070

Muut yhteydenotot htsy@vero.fi

Julkaisualustat [harmaa-talous-rikollisuus.fi](https://www.harmaa-talous-rikollisuus.fi) ja [harmaatalous.fi](https://www.harmaatalous.fi) (vain luvite-
tuille viranomaisille)

Velvoitteidenhoitoselvityksen voi pyytää ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella. (Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (1207/2010) 5:3 §)

Harmaan talouden selvitysyksikön selvityksissä esitetyt näkemykset ja tulokintakannanotot ovat yksikön omia, eivätkä ne sido Verohallintoa tai muita viranomaisia.

Tiivistelmä

Tässä selvityksessä tarkastellaan tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattamisen tasoa suomalaisissa tilintarkastusvelvollisissa osakeyhtiöissä. Velvoitteiden noudattamista tarkastellaan yhtiön veroilmoitusten, tilintarkastajan rekisteröinnin sekä tilintarkastuskertomusta koskevien tietojen perusteella. Lisäksi tarkastellaan yhtiön veroriskisyyden vaikutusta tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiin.

Tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyönti on verrattain yleistä

Kaikista tarkastelluista yhtiöstä laiminlyöntejä esiintyi 38 prosentilla. Yleisimmin laiminlyötiin tilintarkastuskertomuksen rekisteröintivelvoitetta, jossa havaittiin puute 30 prosentilla yhtiöistä. Kohdejoukon yhtiöistä 19 prosentilla ei ollut rekisteröityä tilintarkastajaa ja 7 prosenttia antoi veroilmoituksella virheellistä tietoa tilintarkastuksesta.

Tulosten perusteella kohdejoukon yhtiöt ovat pääsääntöisesti tietoisia tilintarkastusvelvollisuuden olemassaolosta ja ilmoittavat tilintarkastusta koskevat tiedot hyväksyttävällä tavalla veroilmoituksellaan. Tilintarkastusta koskevissa kaupparekisteritiedoissa on kuitenkin puutteita varsin yleisesti. Puutteet korostuvat tilintarkastuskertomuksen rekisteröintitiedoissa, koska kertomus tulee toimittaa kaupparekisteriin jokaisen tilinpäätöksen liitteenä. Tilintarkastajan rekisteröintitieto on pysyväisluontoinen tieto, jonka ajantasaisuutta ei ollut mahdollista varmentaa selvityksessä.

Veroriskisyys vaikuttaa tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiin

Lisäksi tulokset osoittavat, että veroriskiset yhtiöt laiminlyövät tilintarkastusta koskevia velvoitteita todennäköisemmin kuin muut yhtiöt. Tilintarkastuksen kysynnän näkökulmasta tulosta voidaan selittää sillä, että veroriskiset yhtiöt tavoittelevat verojen välttelyä ja harmaasta taloudesta saatavaa taloudellista etua. Tästä syystä veroriskisten yhtiöiden intresseissä ei ole saada tilintarkastajalta varmennusta tilinpäätösinformaation oikeellisuudesta ja hallinnon toiminnan lainmukaisuudesta.

Viranomaisten tietojenvaihtoa tulisi kehittää

Tulokset osoittavat tarpeen tilintarkastusvelvollisuuden valvonnan sekä viranomaisten välisen tietojenvaihdon kehittämiseksi. Erityisesti Verohallinnon ja Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) välinen tietojenvaihto parantaisi mahdollisuuksia valvoa tilintarkastusvelvollisuuden noudattamista nykytilassa. Tietojenvaihto olisi mahdollista rajata koskemaan yhtiöitä, jotka eivät ole noudattaneet tilintarkastusta koskevia velvoitteitaan. Myös Verohallinto voisi hyödyntää tietoja tilintarkastamattomista yhtiöistä verovalvonnassa.

Tulevaisuudessa tilinpäätöstietojen siirtäminen rakenteiseen muotoon mahdollistaisi automatisoidun tilintarkastusvelvollisuuden valvonnan. Kaupparekisteriä tulisi kehittää siten, että yhtiön tilintarkastusvelvollisuus ja sen noudattaminen ilmenisi kaupparekisteritiedoista. Näin tilinpäätöstietoja hyödyntävillä tahoilla olisi paremmat edellytykset arvioida yhteisöstä saadun taloustiedon luotettavuutta sekä hallinnon toiminnan lainmukaisuutta.

Avainsanat: Ilmiöt; Harmaan talouden torjunta; Tilintarkastus; Tilintarkastusvelvollisuus; Tilintarkastusta koskevat velvoitteet

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tutkimusongelma ja kohdejoukko	3
3	Tilintarkastusvelvollisuus ja tilintarkastusta koskevat velvoitteet osakeyhtiössä ...	5
3.1	Tilintarkastusvelvollisuus.....	5
3.2	Tilintarkastajan valinta.....	6
3.3	Tilintarkastajan raportointi.....	7
3.4	Tilintarkastusta koskevat velvoitteet.....	8
3.4.1	Elinkeinotoiminnan veroilmoituksella annettavat tiedot.....	8
3.4.2	Tilintarkastajan rekisteröinti.....	8
3.4.3	Tilinpäätöksen ja tilintarkastuskertomuksen rekisteröinti.....	9
3.5	Tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattaminen.....	9
3.5.1	Aineisto ja luokittelun kriteerit.....	10
3.5.2	Luokittelun tulokset.....	10
3.5.3	Johtopäätökset luokittelun tuloksista.....	11
4	Veroriskisyys ja tilintarkastuksen kysyntä	13
4.1	Tilintarkastuksen kysyntä ja verotukseen liittyvät näkökohdat.....	13
4.1.1	Tilintarkastus veroraportoinnin uskottavuuden varmistajana.....	13
4.1.2	Tilintarkastuksen kysyntä veroriskisillä toimialoilla.....	13
4.2	Yhtiön veroriskisyys ja tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyönti.....	14
4.2.1	Aineisto ja menetelmät.....	15
4.2.2	Muuttujia kuvaavat tunnusluvut.....	17
4.2.3	Regressioanalyysin tulokset.....	17
4.2.4	Johtopäätökset analyysin tuloksista.....	18
5	Yhteenveto	20
6	Lähteet	22
7	Luettelo taulukoista	25
8	Liitteet	26
	Liite 1. Kohdejoukon valintakriteerit.....	1
	Liite 2. Tietolähteet ja luokittelun kriteerit.....	2
	Liite 3. Luokittelu (vuosi 2021).....	3
	Liite 4. Luokittelu (vuosi 2020).....	4
	Liite 5. Luokittelu tilintarkastusta koskevat velvoitteet eriteltynä ja kokonaistasolla (vuosi 2020).....	5
	Liite 6. Muuttujakuvaukset.....	6
	Liite 7. Muuttujien odotetut etumerkit.....	8
	Liite 8. Muuttujien kuvailevat tunnusluvut (vuodet 2021 ja 2020).....	9
	Liite 9. Korrelaatiomatriisi (vuodet 2021 ja 2020).....	10
	Liite 10. Logistisen regressioanalyysin tulokset (vuosi 2021).....	12
	Liite 11. Logistisen regressioanalyysin tulokset (vuosi 2020).....	13

1 Johdanto

Tässä selvityksessä tarkastellaan tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattamisen tasoa suomalaisissa pienissä ja keskisuurissa osakeyhtiöissä. Lisäksi tarkastellaan yhtiön veroriskisyyden vaikutusta tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiin.

Tilintarkastaja varmentaa kirjanpidon ja tilinpäätöksen antaman tiedon sekä yhtiön hallinnon toiminnan lainmukaisuuden¹. Tilintarkastaja raportoi havaintonsa tilintarkastuskertomuksella ja merkitsee tarkastetun tilinpäätöksen tilinpäätösmerkinnän allekirjoituksella. Tilintarkastus turvaa ensisijaisesti yhtiön omistajien tiedonsaantia yhtiön toiminnasta. Tilintarkastus kuitenkin hyödyttää myös muita tilinpäätöstietoa käyttäviä tahoja, kuten yhtiön johtoa, velkojia ja muita sidosryhmiä. Yksi merkittävä taloustietoon nojaava taho on Verohallinto, koska yhtiöiden veroilmoitukset perustuvat tilinpäätöstietoihin².

Vaikka tilintarkastajat eivät ole suoraan vastuussa veroilmoitusten oikeellisuudesta, tilintarkastuksen on havaittu rajoittavan yhteisöjen aggressiivista verosuunnittelua sekä parantavan veroilmoitusten luotettavuutta³. Verotukseen liittyvien seikkojen on havaittu selittävän myös vapaaehtoista tilintarkastuksen kysyntää⁴. Jos tilintarkastusta ei suoriteta, virheet verotuksessa voivat lisääntyä ja riski harmaaseen talouteen kasvaa. Kaiken kaikkiaan tilintarkastus voidaan nähdä perustehtävänsä kautta tärkeäksi harmaata taloutta ennaltaehkäiseväksi kontrollimekanismiksi⁵.

Tilintarkastuslaissa asetettujen kokorajojen ylittyessä yhtiöllä on velvollisuus valita tilintarkastaja. Patentti- ja rekisterihallitus (PRH) määrää tilintarkastajan sellaiselle yhtiölle, joka ei ole valinnut tilintarkastajaa tilintarkastuslain edellyttämässä tilanteessa. Tilintarkastusvelvollisuuden noudattamista ei kuitenkaan systemaattisesta valvota, eikä tilintarkastusvelvollisuuden laiminlyöntiä ole sanktioitu Suomessa. Valvonnan puuttuessa ei ole varmuutta siitä, onko tilintarkastaja valittu ja tilintarkastus suoritettu kaikissa tapauksissa tilintarkastuslain edellyttämällä tavalla.

Tilintarkastusvelvollisuuden valvonnan kehittämistarpeet on tuotu esiin muun muassa Kaupparekisterilain kokonaisuudistuksen valmistelun yhteydessä⁶. Uudistuksen yhteydessä on todettu, että kustannustehokas tilintarkastusvelvollisuuden valvonta edellyttäisi tilinpäätöstietojen saattamista koneluettavaan muotoon⁷, jolloin valvonnan automatisointi olisi

¹ Tilintarkastuslaki (TTL 18.9.2015/1141) 3 luku 1 § Tilintarkastuksen kohde.

² Tilintarkastuslain esitöiden mukaan tilintarkastajan tulee valvoa asianomaisten yhteisö- ja säätiölakien ohella ainakin kirjanpito- ja arvopaperimarkkinalainsäädännön, verosäännösten ja rikoslain kavallusta koskevien säännösten noudattamista (HE 194/2006).

³ Downing & Langli, 2019; Klassen, Lisowsky & Mescall, 2016; Ojala, Kinnunen, Niemi, Troberg & Collis, 2020; Richardson, Taylor & Lanis, 2013.

⁴ Ojala, Collis, Kinnunen, Niemi & Troberg, 2016; Fallan, Antonsen & Fallan, 2018; Swedish National Audit Office, 2017.

⁵ Tilintarkastuksen rooli harmaan talouden torjunnassa on nostettu esiin muun muassa seuraavissa yhteyksissä: TEM 031:00/2016 Säädösvalmistelu: Tilintarkastuslain muuttamista selvittävä työryhmä/HE luonnos tilintarkastuslain muuttamiseksi; HE 212/2014 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tilintarkastuslain muuttamisesta. Katso myös: Haapamäki, 2022.

⁶ HE 244/2022 Hallituksen esitys eduskunnalle kaupparekisterilain ja elinkeinotoimintalain sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. Katso myös: TEM031:00/2020 Säädösvalmistelu: Kaupparekisterilain kokonaisuudistus.

⁷ Ts. rakenteiseen muotoon

mahdollista. Näin ollen tilintarkastusvelvollisuuden noudattamisen valvonnan vastuuttamista ei esitetty rekisteriviranomaiselle. Vaihtoehtoisena toteutustapana tilintarkastusvelvollisuuden noudattamisen valvontaan on ehdotettu Verohallinnon ja PRH:n välisen tietojenvaihdon kehittämistä⁸. Verohallinnon ja PRH:n välisen tietojenvaihdon kehittäminen on ollut kirjattuna toimenpiteenä myös harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmassa vuosille 2020–2023⁹.

Tilintarkastusvelvollisuuden noudattamisen valvonnan kehittämisellä on yhteys myös digitaalisen tilinpäätöksen rekisteröintivelvollisuutta käsittelevään hankkeeseen. Hankkeen tavoitteena on mahdollistaa tilinpäätöstietojen digitaalinen hyödyntäminen yhteiskunnassa ja edistää harmaan talouden vastaisia toimenpiteitä. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan digitaalisen tilinpäätöksen rekisteröintivelvollisuus tulisi koskemaan ensivaiheessa suuryrityksiä. Velvollisuus laajenisi koskemaan keskikokoisia yrityksiä ja säätiöitä myöhemmin. Pien- ja mikroyritysten kohdalla digitaalisen tilinpäätöksen rekisteröinti olisi edelleen vapaaehtoista ja pakollisen digitaalisen tilinpäätöksen laajentamista näihin tultaisiin arvioimaan myöhemmin¹⁰. Digitaalisesta tilinpäätöksestä saatavat tiedot mahdollistaisivat myös tilintarkastusvelvollisuuden valvonnan. Suuria ja keskisuuria yrityksiä on kuitenkin rajallinen määrä, joten tilintarkastusvelvollisuuden kokonaisvaltainen valvonta mahdollistuu vasta, kun myös pienten- ja mikroyritysten tilinpäätökset rekisteröidään digitaalisessa muodossa.

Selvityksen tulokset ovat merkityksellisiä sekä tilintarkastusvelvollisuuden valvonnan että verovalvonnan kehittämisessä. Erityisesti selvityksen tulokset ovat hyödynnettävissä viranomaisten välisen tietojenvaihdon, kaupparekisterin tietosisällön sekä kaupparekisteriin toimitettavien tilinpäätösten, mukaan lukien tilintarkastuskertomusten, muodon ja sisällön kehittämisessä.

⁸ Luonnos hallituksen esitykseksi kaupparekisterilain ja elinkeinotoimintalain sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi dnro VN/5810/2020. Esimerkiksi Harmaan talouden selvitysyksikön lausunto 29.04.2022, Suomen Tilintarkastajat ry:n lausunto 29.04.2022. Katso myös: Valtiovarainministeriö, 2022:18.

⁹ Valtioneuvosto, 2020.

¹⁰ TEM 026:00/2022 Säädösvalmistelu: Hallituksen esitys laiksi kirjanpitolain ja tilintarkastuslain muuttamisesta sekä VNa tuloverokertomuksen sisällöstä.

2 Tutkimusongelma ja kohdejoukko

Selvityksen tutkimusongelma muodostuu kahdesta osasta seuraavasti.

Selvityksen ensimmäisessä osassa tarkastelemme tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattamisen tasoa pienissä ja keskisuurissa osakeyhtiöissä. Tilintarkastusta koskevilla velvoitteilla tarkoitetaan: 1) tilintarkastukseen liittyviä veroilmoitustietoja, 2) tilintarkastajan rekisteröintitietoja kaupparekisterissä sekä 3) tilintarkastuskertomusten rekisteröintitietoja kaupparekisterissä. Luokittelun perusteella vastaamme seuraavaan kysymykseen:

1. Millä tasolla tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattaminen on pienissä ja keskisuurissa tilintarkastusvelvollisissa osakeyhtiöissä?

Selvityksen sääntelykehys sekä luokittelun tulokset esitellään luvussa 3.

Selvityksen toisessa osassa tarkastelemme yhtiön veroriskisyyden vaikutusta tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiin¹¹. Veroriskillä tarkoitetaan verotusprosessiin tai verotuskysymyksiin liittyvää epävarmuutta, josta voi seurata yhtiölle kielteisiä taloudellisia seurauksia. Veroriskin voidaan katsoa liittyvän kaikkeen elinkeinotoimintaan ja se voi realisoitua muun muassa verosuunnittelun tai verojen välttelyn seurauksena¹². Mittaamme veroriskisyyttä kolmella muuttujalla: toimialan veroriskisyydellä, yhtiön veroriskisyydellä sekä verotarkastustiedolla¹³. Käytämme aineiston analysointiin regressioanalyysiä. Analyysin perusteella vastaamme seuraavaan kysymykseen:

2. Laiminlyövätkö korkean veroriskin omaavat yhtiöt tilintarkastusta koskevat velvoitteet todennäköisemmin kuin muut yhtiöt?

Aikaisempi tilintarkastuksen kysyntää koskeva tutkimus ja analyysin tulokset esitellään luvussa 4.

Selvityksen kohdejoukko koostuu yksityisistä osakeyhtiöistä, jotka ovat kooltaan tilintarkastuslaissa asetettujen kokorajojen välissä¹⁴. Kohdejoukon yhtiöt ovat tilintarkastusvelvollisia, mutta tilintarkastuslaki ei velvoita niitä valitsemaan KHT-tilintarkastajaa.

Selvityksessä hyödynnetään pääsääntöisesti Verohallinnon tietoja. Kohdejoukon valintakriteerit on esitetty liitteessä 1. Kohdejoukko sisältää yhteensä 58 859 osakeyhtiötä vuodelta 2021 ja 57 187 osakeyhtiötä vuodelta 2020.

¹¹ Tutkimuksissa yhteisöjen verostrategioista käytettyjen termien määritelmät eivät ole vakiintuneita ja osittain niitä käytetään päällekkäisessä merkityksessä. Tutkimuksissa yhteisön verostrategioista on käytetty muun muassa seuraavia termejä: verosuunnittelu (tax planning), veroaggressiivisuus (tax aggressiveness), "laillinen" verosuunnittelu (tax avoidance), "laiton" veronkierto (tax evasion) ja veroriski (tax risk) (Hanlon & Heitzman, 2010; Saragih & Ali, 2021).

¹² Hanlon & Heitzman, 2010; Saragih & Ali, 2021.

¹³ Verotarkastustieto tarkoittaa, että yhtiöön on tehty maksuunpanollinen verotarkastus vuonna t tai t-1.

¹⁴ TTL 2 luku 2 § Tilintarkastusvelvollisuus ja TTL 2 luku 5 § Velvollisuus valita KHT-tilintarkastaja tai tilintarkastusyhteisö.

Edellä kuvattuihin kysymyksiin vastataan kohdejoukosta muodostettavien aineistojen perusteella. Luokittelussa käytetty aineisto ja luokittelun kriteerit esitellään tarkemmin luvussa 3.5.1. Vastaavasti veroriskisyyden vaikutuksen analysoinnissa käytetty aineisto ja menetelmät esitellään tarkemmin luvussa 4.2.1.

3 Tilintarkastusvelvollisuus ja tilintarkastusta koskevat velvoitteet osakeyhtiössä

Selvityksen sääntelykehys muodostuu yleisellä tasolla tilintarkastuslain tilintarkastusvelvollisuutta, tilintarkastajan valintaa sekä tilintarkastajan raportointia koskevasta sääntelystä. Eri­tyisesti tarkastellaan tilintarkastusta koskevia velvoitteita elinkeinotoiminnan veroilmoituksen, tilintarkastajan rekisteröinnin sekä tilinpäätöksen rekisteröinnin osalta. Sääntelykehystä tarkastellaan osakeyhtiöiden näkökulmasta.

3.1 Tilintarkastusvelvollisuus

Suomessa tilintarkastus tulee toimittaa lähtökohtaisesti kaikissa yhteisöissä, jotka ovat kirjanpito­velvollisia¹⁵. Tässä selvityksessä tarkastelu rajataan koskemaan osakeyhtiöitä.

Tilintarkastajaksi voidaan valita vain auktorisoitu tilintarkastaja¹⁶. Tilintarkastajalla tulee olla HT-tutkinto, joka on tilintarkastajan perustutkinto. Eräissä tapauksissa tilintarkastajalla tulee olla KHT-tutkinto eli tilintarkastusalan erikoistumistutkinto¹⁷. Tilintarkastajaksi voidaan valita myös tilintarkastusyhteisöksi hyväksytty yhteisö¹⁸. PRH ylläpitää tilintarkastajarekisteriä Suomessa toimivista tilintarkastajista ja tilintarkastusyhteisöistä¹⁹.

Pienimmät osakeyhtiöt on vapautettu lakisääteisestä tilintarkastusvelvollisuudesta²⁰. Osakeyhtiö voi jättää tilintarkastajan valitsematta, jos sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on täytynyt enintään yksi seuraavista edellytyksistä:

- taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa
- liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa
- palveluksessa on keskimäärin yli kolme henkilöä²¹.

Toimintaansa aloittava yhtiö, jolla ei ole kahta peräkkäistä tilikautta, saa lähtökohtaisesti jättää tilintarkastajan valitsematta, jollei ole ilmeistä, että edellytyksiä tilintarkastajan valitsematta jättämiseen ei ole²². Esimerkiksi tilanteessa, jossa yhtiön ensimmäisellä tilikaudella ylittyy useampi edellä mainituista raja-arvoista, edellytyksiä tilintarkastajan valitsematta jättämiselle ei enää ole ensimmäisen tilikauden jälkeen. Toisaalta mikäli tilintarkastusvelvollisen

¹⁵ TTL 1 luku 1 § Soveltamisala.

¹⁶ 11/2022 tilintarkastajien määrä oli alle 1 300 (Suomen Tilintarkastajat ry: [Tilintarkastajia on vähemmän kuin koskaan – töitä olisi tarjolla enemmän kuin ikinä - Suomen Tilintarkastajat](#)).

¹⁷ TTL 6 luku Hyväksyminen ja rekisteröinti.

¹⁸ TTL 1 luku 2 § Määritelmät.

¹⁹ TTL 6 luku 9 § Tilintarkastajarekisteri.

²⁰ Tilintarkastuslain poikkeusta on supistettu useissa tapauksissa erityislainsäädännössä, jossa veloitetaan tiettyä yhteisöä valitsemaan tilintarkastaja, vaikka 2 luvun 2 §:n mukaiset rajat eivät ylittyisi. Esimerkiksi säätiölain (487/2015) mukaan tilintarkastus on aina pakollinen säätiössä. Vastaavasti luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) 12 luvun 13 §:n mukaan luottolaitoksen on koostaan riippumatta aina valittava vähintään yksi KHT-tilintarkastaja tai tilintarkastusyhteisö. Tilintarkastuksia tulee toimittaa kokorajoista riippumatta useissa muissa tilanteissa. Esimerkiksi osakkeenomistajien vähemmistö voi vaatia osakeyhtiölain 7 luvun 5 §:n nojalla tilintarkastajan valitsemista yhtiössä, jossa ei lain mukaan ole valittava tilintarkastajaa.

²¹ TTL 2 luku 2 § Tilintarkastusvelvollisuus.

²² TTL 2 luku 2:3 §.

yhtiön toiminta supistuu alle tilintarkastusvelvollisuuden rajojen, tilintarkastaja voidaan jättää valitsematta. Tilintarkastajan valitsematta jättämistä koskeva päätös on perusteltua tehdä yhtiökokouksessa²³.

Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastaja on aina valittava, mikäli yhtiö on niin sanottu holding-yhtiö. Tilintarkastaja tulee valita myös, jos yhtiöjärjestykseen on otettu määräyksiä tilintarkastuksen toimittamisesta²⁴. Yhtiöjärjestyksessä voidaan asettaa myös tilintarkastuslakia tiukempia vaatimuksia esimerkiksi tilintarkastajan kelpoisuudelle.

Eräissä tilanteissa tilintarkastuslaki edellyttää KHT-tilintarkastajan tai tilintarkastusyhteisön valitsemista. Näin on silloin, kun on kyse yleisen edun kannalta merkittävästä yhtiöstä kuten julkisesta osakeyhtiöstä²⁵ tai, jos yhtiössä päättyneellä tilikaudella täyttyy vähintään kaksi seuraavista edellytyksistä:

- taseen loppusumma ylittää 25 000 000 euroa
- liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 50 000 000 euroa
- yhteisön tai säätiön palveluksessa on keskimäärin yli 300 henkilöä²⁶.

3.2 Tilintarkastajan valinta

Osakeyhtiössä osakkeenomistajat valitsevat tilintarkastajan. Valinta tehdään yhtiökokouksessa. Myös yhtiöjärjestyksessä voi olla määräyksiä koskien tilintarkastajan valintaa. Kaikkia tilintarkastajia ei kuitenkaan voida valita yhtiökokouksen ulkopuolella vaan yhtiökokouksen on valittava vähintään yksi tilintarkastaja²⁷. Käytännössä yhtiön hallitus ja toimitusjohtaja usein valmistelevat tilintarkastajan valintaa koskevan asian yhtiökokouksen päätettäväksi. Osakeyhtiössä tilintarkastaja voidaan valita joko toistaiseksi tai toimikaudesta voi olla määräys yhtiöjärjestyksessä²⁸.

PRH voi määrätä yhtiölle tilintarkastajan, mikäli yhtiöön ei ole valittu kelpoisuusehdot täyttävää tilintarkastajaa. PRH määrää tilintarkastajia ainoastaan yksittäistapauksissa tehtyjen ilmoitusten perusteella. Ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa esimerkiksi yhtiön osakkeenomistaja tai velkoja. Osakeyhtiön hallituksella on kuitenkin velvollisuus tehdä ilmoitus, jos yhtiöön ei ole valittu tilintarkastajaa.²⁹ Käytännössä PRH on määrännyt tilintarkastajia vuositasolla vähäisesti³⁰.

²³ Osakeyhtiölaki (OYL 21.7.2006/624) 5 luku 3 § Varsinainen ja ylimääräinen yhtiökokous.

²⁴ TTL 2 luku 2 § Tilintarkastusvelvollisuus.

²⁵ Tilintarkastuslaissa *yleisen edun kannalta merkittävällä yhteisöllä tarkoitetaan* kirjanpitolain 1 luvun 9 §:ssä tarkoitettua yleisen edun kannalta merkittävää yhteisöä (TTL 1 luku 2:9 §). Kirjanpitolain 1 luvun 9 §:n määritelmän mukaan yleisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä Suomessa ovat säännellyllä markkinalla kaupankäynnin kohteena olevat yhteisöt, luottolaitokset sekä vakuutusyhtiöt.

²⁶ TTL 2 luku 5 § Velvollisuus valita KHT-tilintarkastaja tai tilintarkastusyhteisö.

²⁷ OYL 7 luku 2 § Tilintarkastajan valinta.

²⁸ OYL 7 luku 4 § Tilintarkastajan toimikausi.

²⁹ TTL 2 luku 8 § Patentti- ja rekisterihallituksen velvollisuus määrätä tilintarkastaja.

³⁰ Patentti- ja rekisterihallitus: [PRH - Tilintarkastusvalvonta - Muut lakisääteiset tehtävät](#). Lisäksi tilintarkastusvalvonta voi välillisesti valvoa myös tilintarkastusvelvollisuuden laiminlyöntiä ja tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiä TTL 7 luvun 2§:n nojalla.

Tilintarkastusvelvollisuuden noudattamiseen ei kohdistu systemaattista valvontaa eikä tilintarkastusvelvollisuuden laiminlyöntiä ole sanktioitu Suomessa. Vuoden 2022 alusta PRH on voinut määrätä 1 000 euron käsittelymaksun, mikäli se joutuu määräämään tilintarkastajan yhteisölle³¹. Käsittelymaksu voi toimia kannustimena yhteisöille hoitaa tilintarkastajan valintaa koskevat velvoitteet oma-aloitteisesti. Lisäksi Kaupparekisterilain (564/2023) voimaantulon myötä rekisteriviranomaisella on mahdollisuus laiminlyöntimaksun uhalla edellyttää, että kaupparekisteriin merkityllä tilintarkastajalla on tarvittava auktorisointi hyödyntämällä PRH:n ylläpitämää tilintarkastajarekisteriä³².

3.3 Tilintarkastajan raportointi

Tilintarkastajan keskeisimmät raportoinnin keinot ovat tilinpäätösmerkintä, tilintarkastuskertomus ja tilintarkastuspöytäkirja.

Tilinpäätösmerkintä yksilöi tilinpäätöksen, jonka tilintarkastaja on tarkastanut ja josta hän on antanut tilintarkastuskertomuksen³³. Lähtökohtaisesti yhtiön tilinpäätöksen allekirjoittaa päättösvaltainen hallitus sekä toimitusjohtaja³⁴. Tilintarkastaja allekirjoittaa tilinpäätöksen johdon jälkeen eli tekee tilinpäätösmerkinnän.

Tilintarkastuskertomus on tilintarkastuksesta annettava julkinen raportti. Tilintarkastuskertomuksen sisältöön vaikuttavat muun muassa tilintarkastuslaki ja tilintarkastusstandardit (ISA-standardit) sekä tarkastettavaa yhtiötä mahdollisesti koskevat erityislainsäädännön vaatimukset. Tilintarkastuskertomus voi olla vakio muotoinen tai mukautettu.

Tilintarkastuskertomus on mukautettu, jos se sisältää yhden tai useamman seuraavista:

- mukautetun lausunnon tilinpäätöksestä,
- mukautetun lausunnon toimintakertomuksesta,
- mukautetun lausunnon erityislainsäädännön edellyttämästä asiasta,
- hallinnon tarkastuksen perusteella annettavan huomautuksen ja/tai
- lisätiedon³⁵.

Tilintarkastuskertomuksen antamisen laiminlyönti voi johtaa rikosoikeudelliseen seuraamukseen. Rangaistus tilintarkastusrikoksesta on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta³⁶.

Tilintarkastaja voi esittää huomautuksia myös seikoista, joita ei esitetä tilintarkastuskertomuksessa. Tällaiset huomautukset merkitään *tilintarkastuspöytäkirjaan*. Pöytäkirja annetaan

³¹ Laki patentti- ja rekisterihallituksen suoritteista perittävistä maksuista (1032/1992); Työ- ja elinkeinoministeriön asetus Patentti- ja rekisterihallituksen maksullisista suoritteista vuosina 2022 ja 2023 (1057/2021).

³² HE 244/2022 Hallituksen esitys eduskunnalle kaupparekisterilaiksi ja elinkeinotoimintalaiksi sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. Katso myös: Patentti- ja rekisterihallitus: [PRH - Kaupparekisteri - Uusi kaupparekisterilaki](#).

³³ TTL 3 luku 4 § Tilinpäätösmerkintä.

³⁴ Kirjanpitolaki (KPL 30.12.1997/1336) 3 luku 7 § Päiväys ja allekirjoitus.

³⁵ TTL 3 luku 5 § Tilintarkastuskertomus.

³⁶ Rikoslaki (19.12.1889/39) 30 luku 10a § Tilintarkastusrikos.

yhtiön hallitukselle, jonka tulee käsitellä tilintarkastuspöytäkirjalla esiin nostetut asiat³⁷. Tilintarkastuspöytäkirja ei ole julkinen asiakirja.

Tilintarkastajalla ei ole lakisääteistä velvollisuutta ilmoittaa viranomaisille havainnoistaan, vaan tilintarkastaja kommunikoi lähtökohtaisesti yhtiön johdon kanssa³⁸. Suomen lainsäädännössä ilmoittamisvelvollisuus koskee ainoastaan rahanpesua ja terrorismin rahoittamista³⁹.

3.4 Tilintarkastusta koskevat velvoitteet

3.4.1 Elinkeinotoiminnan veroilmoituksella annettavat tiedot

Yhtiön tulee antaa veroilmoitus neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä⁴⁰. Ilmoittamisvelvollisuuden täyttämistä on vastuussa yhtiön hallitus tai hallinto⁴¹. Elinkeinotoiminnan veroilmoituksella (6B) kohdassa 12 annetaan seuraavat yhtiön tilintarkastusta koskevat tiedot:

- Onko tilintarkastus tehty?
 - Kyllä
 - Ei, tehdään myöhemmin
 - Ei, tilintarkastuslain 2 luvun 2 §:n perusteella tilintarkastaja on jätetty valitsematta
- Sisältääkö tilintarkastuskertomus tilintarkastuslain 3 luvun 5 §:ssä tarkoitettuja kielteisiä lausuntoja, huomautuksia tai lisätietoja?
 - Ei
 - Kyllä

Verotus vahvistetaan verovelvolliskohtaisesti. Verotuksen tietoja on mahdollista täydentää tai korjata verotuksen päättymispäivään saakka. Yhtiön verotus päättyy kuitenkin viimeistään kymmenen kuukauden kuluttua verovuoden päättymiskuukauden lopusta lukien⁴².

3.4.2 Tilintarkastajan rekisteröinti

Osakeyhtiön tulee ilmoittaa kaupparekisteriin tehtävällä perusilmoituksella muun muassa tilintarkastajan, päävastuullisen tilintarkastajan ja varatilintarkastajan henkilötiedot. Rekisteröityjen tietojen muuttuessa kaupparekisteriin tehdään muutosilmoitus.⁴³

³⁷ TTL 3 luku 7 § Tilintarkastuspöytäkirja.

³⁸ TTL 4 luku 8 § Tilintarkastajan salassapitovelvollisuus.

³⁹ Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017). Lisäksi niin sanotun PIE -asetuksen nojalla tilintarkastajan ilmoittamisvelvollisuus koskee sääntöjenvastaisuuksia (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 537/2014 yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen tilintarkastusta koskevista erityisvaatimuksista ja komission päätöksen 2005/909/EY kumoamisesta).

⁴⁰ Verohallinnon päätös veroilmoituksen ja kiinteistötietojen ilmoituksen antamisesta 11 § (Diaarinumero VH/5841/00.01.00/2022).

⁴¹ Laki verotusmenettelystä (VML 18.12.1995/1558) 2 luku 9 § Ilmoittamisvelvollisuudesta vastuussa olevat.

⁴² VML 4 luku 49 § Verotuksen päättymisen ajankohta.

⁴³ Kaupparekisterilaki (2.2.1979/129) 2 §, 3 §, 9 § ja 14 §.

Kaupparekisteriin tehtävän ilmoituksen allekirjoittaa osakeyhtiössä joku hallituksen jäsenistä tai toimitusjohtaja. Jokainen kaupparekisteriin merkitty henkilö, jonka tehtävää muutos koskee, voi tehdä itse asiaa koskevan muutosilmoituksen. Jos tilintarkastaja on itse eronnut tehtävästään kesken toimikauden, sekä yhtiöllä että hänellä itsellään on velvollisuus ilmoittaa erosta kaupparekisteriin.⁴⁴

3.4.3 Tilinpäätöksen ja tilintarkastuskertomuksen rekisteröinti

Yhtiömuodosta riippumatta tilinpäätös ja toimintakertomus on laadittava neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä⁴⁵. Tilinpäätös ja toimintakertomus tulee päivätä ja kirjanpitolvelvollisen on ne allekirjoitettava. Osakeyhtiössä tilinpäätöksen valmistumisajankohdaksi katsotaan ajankohta, jona hallitus ja toimitusjohtaja ovat sen allekirjoittaneet⁴⁶. Osakeyhtiössä tilinpäätöksen vahvistava yhtiökokous on pidettävä kuuden kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä⁴⁷.

Tilinpäätös ja toimintakertomus tulee antaa tilintarkastajalle viimeistään kuukautta ennen yhtiökokousta, jossa tilinpäätös on määrä vahvistaa⁴⁸. Näin tilintarkastajalle jää riittävästi aikaa suorittaa tilintarkastus hyvän tilintarkastustavan edellyttämällä tavalla⁴⁹. Tilintarkastajan tulee luovuttaa tilintarkastuskertomus yhtiön hallitukselle viimeistään kaksi viikkoa ennen kyseistä kokousta⁵⁰.

Osakeyhtiön tilinpäätös on ilmoitettava rekisteröitäväksi kaupparekisteriin kahden kuukauden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta. Ilmoitukseen on liitettävä jäljennös myös *tilintarkastuskertomuksesta*⁵¹. Osakeyhtiön aikaraja tilinpäätöksen ja tilintarkastuskertomuksen rekisteröinnille kaupparekisteriin on siis kahdeksan kuukautta tilinpäätöksestä.

Jos tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen rekisteröintivelvollisuus laiminlyödään, rekisteriviranomainen voi velvoittaa toimitusjohtajan tai hallituksen jäsenen sakon uhalla täyttämään velvollisuuden määräämässään ajassa. Osakeyhtiö voidaan asettaa selvitystilaan tai poistaa kaupparekisteristä muun muassa tilinpäätöksen rekisteröinnin laiminlyönnin vuoksi⁵².

3.5 Tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattaminen

Osakeyhtiöllä on velvollisuus valita tilintarkastaja, kun tilintarkastuslaissa asetetut kokorajat ylittyvät. Tilintarkastusvelvollisella yhtiöllä on myös velvollisuus antaa tilintarkastusta

⁴⁴ Patentti- ja rekisterihallitus: [PRH - Kaupparekisteri - Osakeyhtiön muutosilmoitus - Johto, edustajat ja tilintarkastajat](#).

⁴⁵ KPL 3 luku 6 § Laatumisaika.

⁴⁶ KPL 3 luku 7 § Päiväys ja allekirjoitus. Katso myös Kirjanpitolautakunnan lausunnot 2014/2021 ja 1899/2012.

⁴⁷ OYL 5 luku 3 § Varsinainen ja ylimääräinen yhtiökokous.

⁴⁸ TTL 2 luku 4 § Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen antaminen tilintarkastajalle.

⁴⁹ Hallituksen ja toimitusjohtajan on annettava tilintarkastajalle tilaisuus toimittaa tarkastus siinä laajuudessa kuin tämä katsoo sen tarpeelliseksi sekä annettava sellaista selvitystä ja apua, jota tilintarkastaja pyytää (TTL 3 luku 9 § Yhteisön ja säätiön toimielinten velvollisuus avustaa tilintarkastajaa).

⁵⁰ TTL 3 luku 6 § Tilintarkastuskertomuksen ja tarkastusvaliokunnan lisäraportin luovuttaminen yhteisölle tai säätiölle.

⁵¹ KPL 3 luku 12 § Tilintarkastusta koskevat tiedot; OYL 8 luku 10 § Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen rekisteröiminen.

⁵² OYL 8 luku 10 § Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen rekisteröiminen; OYL 20 luku 4 § Määrääminen selvitystilaan tai poistettavaksi rekisteristä.

koskevaa tietoa veroilmoituksellaan, rekisteröidä tilintarkastaja kaupparekisteriin ja toimittaa tilintarkastuskertomus kaupparekisteriin tilinpäätöksen liitteenä.

Tilintarkastusvelvollisuuden noudattamista ei kuitenkaan systemaattisesta valvota Suomessa. Tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattamisen tasosta ei myöskään ole yleiskuvaa. Osaltaan tämä johtuu yhtiön ilmoittamis- ja rekisteröintivelvoitteiden hajautumisesta eri viranomaisille sekä siitä, että kaikkia tietoja ei ole mahdollista käsitellä koneellisesti. Edellä esitetyn perusteella asetamme selvityksen ensimmäisen kysymyksen:

1. Millä tasolla tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattaminen on pienissä ja keskisuurissa tilintarkastusvelvollisissa osakeyhtiöissä?

Selvityksen kohdejoukko esiteltiin luvussa 2. Ensimmäistä kysymystä koskeva aineisto ja luokittelun kriteerit esitellään seuraavaksi luvussa 3.5.1 ja tulokset luvussa 3.5.2.

3.5.1 Aineisto ja luokittelun kriteerit

Selvityksen kohdejoukko koostuu tilintarkastusvelvollisista osakeyhtiöistä. Kohdejoukon yhtiöt on valittu kohdejoukkoon kokonsa perusteella siten, että yhtiöt ovat tilintarkastusvelvollisia, mutta tilintarkastuslaki ei velvoita niitä valitsemaan KHT-tilintarkastajaa. Luokittelussa käytetty kohdejoukko sisältää yhteensä 58 859 osakeyhtiötä vuodelta 2021 ja 57 187 osakeyhtiötä vuodelta 2020.

Vastaamme selvityksen ensimmäiseen kysymykseen luokittelemalla kohdejoukon yhtiöt tilintarkastusta koskevia velvoitteita noudattaneisiin tai laiminlyöneisiin. Luokittelussa käytetään veroilmoitustietoja, tilintarkastajan rekisteröintitietoja sekä tietoja tilintarkastuskertomuksista. Luokittelussa käytetyt tiedot sekä luokittelun kriteerit on yksilöity tarkemmin liitteessä 2.

3.5.2 Luokittelun tulokset

Luokittelun tulosten perusteella tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyönti on verrattain yleistä kohdejoukon yhtiöissä. Laiminlyöntejä esiintyy eniten tilintarkastuskertomuksen toimittamisessa kaupparekisteriin, toiseksi tilintarkastajan rekisteröinnissä ja vähiten veroilmoituksella annetuissa tilintarkastusta koskevissa tiedoissa. Luokittelu tehtiin erikseen vuosina 2021 ja 2020 päättyneille tilikausille⁵³. Tulokset on esitetty siten, että vuoden 2021 luvut on esitetty tekstissä sekä liitteessä 3. Vuoden 2020 luvut on esitetty liitteissä 4–5. Tulokset ovat yhdenmukaisia tarkasteltujen vuosien kesken.

Taulukko 1. Luokittelu tilintarkastusta koskevista velvoitteista eriteltynä (vuosi 2021)

Veroilmoitus-tieto	Lukumäärä	%	Tilintarkastajan rekisteröinti	Lukumäärä	%	Tilintarkastuskertomuksen rekisteröinti	Lukumäärä	%
Hyväksyttävä tieto	54 641	93 %	Kyllä	47 382	81 %	Kyllä	41 431	70 %
Virheellinen tieto	4 218	7 %	Ei	11 477	19 %	Ei	17 428	30 %
Yhteensä	58 859			58 859			58 859	

⁵³ Mikäli yhtiöllä oli useita vuoden aikana päättyneitä tilikausia, tarkastelu kohdistuu näistä viimeisimpään.

Lähde: Verohallinto 11/2022

Luokittelu kunkin tilintarkastusta koskevan velvoitteen osalta erikseen on esitetty taulukossa 1. Veroilmoitustietojen perusteella tilintarkastusta koskevissa tiedoissa esiintyy vain vähäisesti virheitä. Veroilmoituksella virheellisen tiedon antaneiden osuus on 7 % yhtiöistä. Kaupparekisteritietojen perusteella tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattamisessa esiintyy kuitenkin enemmän puutteita. Tilintarkastajan rekisteröintivelvoitteen on laiminlyönyt 19 % yhtiöistä ja tilintarkastuskertomuksen toimittamisvelvoitteen 30 % yhtiöistä. Tässä selvityksessä kaikki tilintarkastajan rekisteröintitiedot on katsottu hyväksyttäväksi eikä niiden ajantasaisuutta ole tarkasteltu tarkemmin.

Taulukko 2. Luokittelu tilintarkastusta koskevista velvoitteista kokonaistasolla (vuosi 2021)

	Velvoitteita noudatettu (0)	Eritasoisia laiminlyöntejä (1–2)	Kaikki laiminlyöty (3)	Yhteensä
Lukumäärä	36 345	19 267	3 247	58 859
%	62 %	33 %	6 %	100 %

Lähde: Verohallinto 11/2022

Luokittelu tilintarkastusta koskevista velvoitteista kokonaistasolla on esitetty taulukossa 2. Kokonaistasolla tarkasteltuna tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyönti on kohdejoukon yhtiöissä verrattain yleistä. Eritasoisia puutteita tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattamisessa esiintyy 33 %:lla yhtiöistä. Eritasoiset puutteet selittyvät pääsääntöisesti tapauksilla, joissa yhtiö on antanut hyväksyttävän tiedon veroilmoituksella, mutta puutteita esiintyy kaupparekisterimerkinnöissä. Näistä tapauksista 15 %:lla puuttuu tilintarkastajan rekisteröinti ja 25 %:lla tilintarkastuskertomus. Puutteet ovat yleisempiä yhtiöillä, jotka ovat antaneet veroilmoituksella tiedon, jonka mukaan tilintarkastus tehdään veroilmoituksen antamisen jälkeen⁵⁴. Näiden yhtiöiden tulisi täydentää tilinpäätöstietojaan tilintarkastuskertomuksella veroilmoituksen jättämisen jälkeen. Käytännössä 36 % kyseisistä yhtiöistä on jättänyt tilintarkastuskertomuksen toimittamatta.

Kaikki tilintarkastusta koskevat velvoitteet on laiminlyönyt 6 % kohdejoukon yhtiöistä. Tarkemmassa tarkastelussa nämä yhtiöt olivat toiminta-aikansa perusteella vakiintuneita, mutta kooltaan muuta kohdejoukkoa keskimääräistä pienempiä.

3.5.3 Johtopäätökset luokittelun tuloksista

Luokittelun perusteella tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyönti on verrattain yleistä. Kohdejoukon yhtiöt ovat antaneet tilintarkastusta koskevat tiedot veroilmoituksellaan pääsääntöisesti hyväksyttävällä tavalla. Tämän perusteella yhtiöillä ei ole merkittäviä tulkinta-vaikeuksia tilintarkastusvelvollisuutta koskevien kokorajojen ja/tai tilintarkastusvelvollisuuden olemassaolon suhteen.

Tilintarkastusta koskevissa kaupparekisteritiedoissa havaittiin kuitenkin enemmän puutteita. Tilintarkastuskertomuksen toimittamiseen liittyvät puutteet olivat yleisempiä kuin

⁵⁴ Annettu tieto: Onko tilintarkastus tehty? "Ei, tehdään myöhemmin".

tilintarkastajan rekisteröintiin liittyvät puutteet. Tulosta tulkitessa tulee ottaa huomioon kyseisten rekisteröintitietojen erot. Tilintarkastajan rekisteröinti on kaupparekisterissä pysyväisluontoinen tieto, joka päivittyy asiakkaan tekemän muutosilmoituksen perusteella. Sen sijaan tilintarkastuskertomus tulee toimittaa kaupparekisteriin jokaisen tilinpäätöksen liitteenä. Tilintarkastajan rekisteröinnin ajantasaisuuden tarkastelu voisi tuoda esiin päivittämistarpeita myös tässä tiedossa.

Tulokset tuovat esiin tarpeen kehittää tilintarkastusvelvollisuuden valvontaa. Veroilmoituksella annettujen tietojen perusteella yhtiöt ovat tietoisia tilintarkastusvelvollisuudestaan, mutta ne eivät käytännössä rekisteröi tilintarkastusta koskevia tietoja asianmukaisesti kaupparekisteriin. Erityisesti puutteita esiintyy tilintarkastuskertomuksen toimittamisessa tilinpäätöksen liitteenä kaupparekisteriin. Kaupparekisteri on tärkeä tietolähde yhtiön ulkopuolisille tahoille. Kaupparekisteristä tulisi ilmetä, onko yhtiö tilintarkastusvelvollinen ja onko tilinpäätös tarkastettu. Tältä osin kaupparekisterin tietoja tulisi tarkentaa.

Tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyönti voi indikoida yhtiön riskisyyttä myös verotuksen näkökulmasta. Etenkin, jos velvoitteiden noudattamisessa on puutteita useampana tilikautena tai niiden noudattamisessa tapahtuu muutos kielteiseen suuntaan. Selvityksen toisessa osassa tarkastellaan tarkemmin yhtiön veroriskisyyden vaikutusta tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiin.

4 Veroriskisyys ja tilintarkastuksen kysyntä

Tutkimuksissa on tarkasteltu tilintarkastuksen kysyntään vaikuttavia tekijöitä laajasti. Tutkimukset ovat perustuneet olettaamaan, jonka mukaan yhteisöt noudattavat kansallisiin lakeihin perustuvaa tilintarkastusvelvollisuuttaan sekä valitsevat tilintarkastajan rationaalisesti laatutarpeidensa mukaisesti⁵⁵. Monissa maissa pienet yhtiöt on vapautettu lakisääteisestä tilintarkastuksesta, jolloin tarkastelu on ollut mahdollista kohdistaa vapaaehtoiseen tilintarkastuksen kysyntään.⁵⁶

4.1 Tilintarkastuksen kysyntä ja verotukseen liittyvät näkökohdat

Yhtiöiden verotukseen liittyvät näkökohdat on tunnistettu myös tutkimuksissa yhdeksi tilintarkastuksen vapaaehtoiseen kysyntään vaikuttavaksi tekijäksi. Seuraavissa luvuissa esitellään kyseisten tutkimusten tuloksia. Tarkastelu on rajattu koskemaan pohjoismaisia tutkimuksia.

4.1.1 Tilintarkastus veroraportoinnin uskottavuuden varmistajana

Ojalan, Collisin, Kinnusen, Niemen ja Trobergin (2016)⁵⁷ tutkimus tarkasteli tilintarkastuksen kysyntään vaikuttavia tekijöitä Suomessa. Tutkimuksessa tarkasteltiin muun muassa, kuinka yhtiön tarve varmistaa veroraportoinnin uskottavuus sekä halu välttää verotarkastus vaikuttaa vapaaehtoiseen tilintarkastuksen kysyntään. Tutkimus toteutettiin aineistolla, joka kattoi suomalaisia lakisääteisistä tilintarkastusvelvollisuudesta vapautettuja yhtiöitä vuosilta 2008–2010. Veroraportointia mitattiin efektiivisellä veroasteella ja oletuksena oli, että aggressiivempää verostrategiaa noudattavat yhtiöt valitsevat vapaaehtoiseen tilintarkastuksen todennäköisemmin kuin maltillisempää verostrategiaa noudattavat yhtiöt. Tutkimuksen tulosten mukaan veroraportoinnin uskottavuuden varmistaminen osoittautui merkittäväksi mikroyritysten tilintarkastuksen kysyntää selittäväksi tekijäksi.

4.1.2 Tilintarkastuksen kysyntä veroriskisillä toimialoilla

Ruotsin valtiontalouden tarkastusvirasto⁵⁸ tarkasteli pakollisesta tilintarkastusvelvollisuudesta vapautumisen vaikutuksia pienissä yrityksissä. Selvityksessä havaittiin, että valtaosa tilintarkastusvelvollisuudesta vapautuneista yrityksistä jätti tilintarkastajan valitsematta vapaaehtoisesti.⁵⁹ Tilintarkastaja jätettiin valitsematta sekä uusissa että tilintarkastusvelvollisuudesta vapautuneissa pienissä yrityksissä. Lisäksi selvityksessä havaittiin, että todennäköisyys jättää tilintarkastaja valitsematta vaihtelee toimialoittain. Tilintarkastajan valitsematta jättäminen oli erityisen yleistä toimialoilla, joilla on suuri talousrikollisuuden ja verojen välttelyn riski.

⁵⁵ Julkisia osakeyhtiöitä koskeva tutkimus on keskittynyt tarkastelemaan tilintarkastuksen laatuun liittyvää kysyntää. Laadun mittareina on käytetty muun muassa tilintarkastusyhteisön kokoa, tilintarkastajan erikoistumista sekä tilintarkastuspalkkioita (Vanstraelen & Schelleman, 2017).

⁵⁶ Vanstraelen & Schelleman, 2017.

⁵⁷ Ojala, Collis, Kinnunen, Niemi & Troberg, 2016.

⁵⁸ Swedish National Audit Office, 2017.

⁵⁹ Ruotsissa pienimmät yritykset vapautettiin tilintarkastusvelvollisuudesta vuonna 2010. Selvityksessä havaittiin, että vuoteen 2015 mennessä noin 60 % yrityksistä, jotka olivat vapautuneet pakollisesta tilintarkastuksesta, olivat jättäneet tilintarkastajan valitsematta (Swedish National Audit Office, 2017).

Esimerkkinä kyseisistä toimialoista selvityksessä mainittiin niin sanotut käteistoimialat (kamppaamo-, kauneus-, ravintola- ja taksiala).

Vastaavasti Fallan, Antonsen, Fallan ja Olsen (2018)⁶⁰ tarkastelivat norjalaisia yhtiöitä, jotka oli vapautettu lakisääteisestä tilintarkastusvelvollisuudesta. Yhtiöt jaettiin toimialansa perusteella veroriskiseen joukkoon ja ei-veroriskiseen joukkoon. Tutkimuksessa havaittiin, että yhtiöt, jotka toimivat veroriskisellä toimialalla, jättivät vapaaehtoisen tilintarkastuksen toimittamatta useammin kuin muilla toimialoilla toimivat yhtiöt.

Tulokselle esitettiin useita vaihtoehtoisia selityksiä. Tilintarkastuksen kysynnän näkökulmasta tuloksia selitettiin sillä, että veroriskisellä toimialalla toimivat yhtiöt priorisoivat mahdollisesta verojen välttelystä saatavaa hyötyä eikä tilintarkastuksen teettäminen ole näiden yhtiöiden intressien mukaista. Toisaalta tilintarkastuksen tarjonnan näkökulmasta selitys tilintarkastuksesta luopumiseen voi olla se, että riskisemmät yhtiöt joutuvat maksamaan korkeampia palkkioita tilintarkastuksesta ja tästä syystä jättävät vapaaehtoisen tilintarkastuksen toimittamatta.

4.2 Yhtiön veroriskisyys ja tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyönti

Yhteisöjen intressit verotuksen suhteen vaihtelevat halukkuudesta hoitaa verotukseen liittyvät veloitteet lain mukaisesti aina tarkoitukselliseen verojen välttelyyn ja harmaan talouden toimintaan⁶¹. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että yhteisön verotukseen liittyvät intressit vaikuttavat myös tilintarkastuksen vapaaehtoiseen kysyntään. Lailliseen toimintaan pyrkivillä yhtiöillä tilintarkastuksen kysynnän on havaittu olevan korkeammalla tasolla kuin tarkoitukselliseen verojen välttelyyn ja harmaan talouden toimintaan mahdollisesti pyrkivillä yhtiöillä⁶².

Tässä selvityksessä käytämme veroriskiä yläkäsitteenä yhtiöiden eri verointresseille. Veroriski tarkoittaa verotusprosessiin tai verotuskysymyksiin liittyvää epävarmuutta, jonka realisoitumisesta voi seurata yhtiölle kielteisiä taloudellisia seurauksia.⁶³

Yhtiön veroriskisyyden vaikutusta lakisääteisen tilintarkastusvelvollisuuden noudattamiseen ei ole aikaisemmin tutkittu. Aikaisemman tutkimuksen perusteella voidaan kuitenkin odottaa, että erityisesti verojen välttelyn ja harmaan talouden näkökulmasta riskisten yhtiöiden intressissä voi olla laiminlyödyä lakisääteinen tilintarkastus, jotta väärinkäytökset mahdollistuvat.

Tilintarkastusvelvollisuuden laiminlyöntiä ei ole kuitenkaan mahdollista yksiselitteisesti havainnoida yhtiön ulkopuolelta. Tästä syystä tämän selvityksen tarkastelu rajataan koskemaan tilintarkastusta koskevia velvoitteita. Nämä veloitteet kattavat yhtiön velvollisuuden antaa

⁶⁰ Fallan, Antonsen & Fallan, 2018.

⁶¹ Harmaalla taloudella tarkoitetaan organisaation sellaista toimintaa, josta aiheutuvia lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksujen taikka tullin perimien maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteettoman palautuksen saamiseksi (Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 21.12.2010/1207: 2§).

⁶² Ojala, Collis, Kinnunen, Niemi & Troberg, 2016; Fallan, Antonsen & Fallan, 2018; Swedish National Audit Office, 2017.

⁶³ Hanlon & Heitzman, 2010; Sarajih & Ali, 2021.

tilintarkastusta koskevaa tietoa veroilmoituksellaan, rekisteröidä tilintarkastaja kaupparekisteriin sekä toimittaa tilintarkastuskertomus tilinpäätöksen liitteenä kaupparekisteriin. Edellä esitetyn perusteella asetamme selvityksen toisen kysymyksen:

2. Laiminlyövätkö korkean veroriskin omaavat yhtiöt tilintarkastusta koskevat velvoitteet todennäköisemmin kuin muut yhtiöt?

Selvityksen kohdejoukko esiteltiin luvussa 2. Toista kysymystä koskeva aineisto ja menetelmät esitellään seuraavaksi luvussa 4.2.1 ja tulokset luvussa 4.2.2.

4.2.1 Aineisto ja menetelmät

Selvityksen kohdejoukko koostuu tilintarkastusvelvollisista osakeyhtiöistä. Kohdejoukon yhtiöt on valittu kohdejoukkoon kokonsa perusteella siten, että yhtiöt ovat tilintarkastusvelvollisia, mutta tilintarkastuslaki ei velvoita niitä valitsemaan KHT-tilintarkastajaa. Alkuperäinen kohdejoukko sisälsi yhteensä 58 859 osakeyhtiötä vuodelta 2021 ja 57 187 osakeyhtiötä vuodelta 2020. Tehtävää regressioanalyysiä varten aineistosta poistettiin havaintoja, joissa esiintyi poikkeavia ja/tai puuttuvia arvoja. Poistojen jälkeen lopullinen kohdejoukko sisälsi yhteensä 58 653 osakeyhtiötä vuodelta 2021 ja 57 009 yhtiötä vuodelta 2020.

Lisäksi verotarkastetuille yhtiöille etsittiin verrokkiryhmä tarkastamattomista yhtiöistä. Lähtökohtaisesti verotarkastustietoa sisältävä aineisto on vino, koska yhtiöt valikoituvat epäsatunnaisesti verotarkastuksen kohteeksi⁶⁴. Kaltaistuksella pyrittiin tasapainottamaan aineiston taustamuuttujia sekä huomioimaan niin sanottuja sekoittavia tekijöitä⁶⁵. Toteutimme kaltaistuksen käyttäen lähimmän naapurin menetelmää. Kaltaistuksella saavutettiin verrokkijoukko, jonka toimiala ja koko vastasivat verotarkastettuja. Kaltaistettu aineisto sisälsi yhteensä 976 osakeyhtiötä vuodelta 2021 ja 1 698 yhtiötä vuodelta 2020.

⁶⁴ Verotarkastukseen valikoituvat pääsääntöisesti ne yhtiöt, joissa Verohallinto on havainnut verotukseen liittyvän riskin. Vain osa verotarkastuksista perustuu satunnaisotantaan. Osittain samat tekijät, jotka selittävät yhtiön veroriskisyyttä, voivat selittää myös tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiä. Näin ollen on todennäköistä, että veroriskiset yhtiöt noudattavat jo lähtökohtaisesti heikommin tilintarkastusta koskevia velvoitteita kuin muut yhtiöt. Riskiperusteinen valikoituminen verotarkastukseen voi siis johtaa (ylöspäin) harhaisiin tuloksiin, kun yhtiön veroriskisyyden vaikutusta tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiin arvioidaan ryhmiä vertailemalla.

⁶⁵ Tilastollisen analyysin näkökulmasta tekijöitä, jotka assosioituvat sekä vastemuuttujaan että selittävään muuttujaan, kutsutaan sekoittaviksi tekijöiksi (Confounding factor).

Vastamme selvityksen toiseen kysymykseen testaamalla regressiomalleja (1) - (5):

$$\log \left[\frac{P(\text{Tilintarkastusveloitteet} = 1)}{1 - P(\text{Tilintarkastusveloitteet} = 1)} \right] = \alpha + \beta_1(\text{"Selittävät muuttujat"}) + \beta_2(\text{Koko}) + \beta_3(\text{Tappio}) + \beta_4(\text{Negatiivinen oma pääoma}) + \beta_5(\text{Maksuvalmius}) + \beta_6(\text{Velkaantuneisuus}) + \beta_7(\text{Toiminta aika}) + \beta_8(\text{Toiminnan päättyminen}) + \beta_9(\text{Hallituksen koko}) + \varepsilon$$

Malleissa (1) - (3) β_1 tarkoittaa selittäviä muuttujia "Toimialan veroriskisyys", "Yhtiön veroriskisyys" tai "Verotarkastus". Malli (4) sisältää kaikki selittävät muuttujat, jolloin β_1 "Toimialan veroriskisyys", β_2 "Yhtiön veroriskisyys" ja β_3 "Verotarkastus". Mallin (5) testaamiseen käytetään kaltaistettua aineistoa. Näin ollen kyseinen malli ei sisällä kontrollimuuttujaa "Koko".

Regressiomallin muuttujat

Selvityksen toiseen kysymykseen vastaaminen edellyttää vastemuuttujaa, joka osoittaa, onko yhtiö laiminlyönyt vai noudattanut tilintarkastusta koskevia velvoitteita. Selittävät muuttujat mittaavat yhtiön veroriskisyyttä toimiala- ja yhtiötasolla. Lisäksi verotarkastustieto kuvaa yhtiölle realisoitunutta veroriskiä. Varsinaisten selittävien muuttujien lisäksi kontrolloimme muita yhtiön ominaisuuksiin liittyviä muuttujia tulosten oikeellisuuden varmistamiseksi. Regressioanalyysissä käytettyjen muuttujien kuvaukset on esitetty liitteessä 6 sekä perustelut odotetuille etumerkeille liitteessä 7.

Vastemuuttuja

Tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiä mitataan yhtiön veroilmoitusten, tilintarkastajan rekisteröinnin sekä tilintarkastuskertomusta koskevien tietojen perusteella. Vastemuuttuja "Tilintarkastusveloitteet" osoittaa, onko yhtiö laiminlyönyt yhtä tai useampaa tilintarkastusta koskevaa velvoitetta (arvo=1) vai onko yhtiö noudattanut kaikkia tilintarkastusta koskevia velvoitteita (arvo=0).

Selittävät muuttujat

Mittaamme veroriskisyyttä "Toimialan veroriskisyys", "Yhtiön veroriskisyys" ja "Verotarkastus" muuttujilla. Kaikki selittävät muuttujat ovat luokkamuuttujia. "Toimialan veroriskisyys" ja "Yhtiön veroriskisyys" muuttujat perustuvat yhtiökohtaisiin veroriskiarvioihin. Yhtiökohtaisista veroriskiarvioista on laskettu toimialakohtaiset keskiarvot "Toimialan veroriskisyys" muuttujan määrittämiseksi. Sekä toimialakohtaisista keskiarvoista että yhtiökohtaisista riskiarvioista ylin neljännes on luokiteltu veroriskiseen luokkaan. Luokittelussa on pyritty erottamaan korkean veroriskin yhtiöt muista yhtiöistä.

Muuttuja "Toimialan veroriskisyys" osoittaa, onko yhtiön toimialan veroriski korkea (arvo=1) vai keskitasoa/matala (arvo=0). Odotamme, että korkean veroriskin toimialoilla toimivilla yhtiöillä on suurempi todennäköisyys tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiin kuin

keskitason/matalan veroriskin toimialoilla toimivilla yhtiöillä⁶⁶. Korkean veroriskin toimialoiksi on luokiteltu muun muassa rakentaminen, moottoriajoneuvojen tukkukauppa, konsultointi ja kansainvälisten organisaatioiden toiminta.

Muuttuja "Yhtiön veroriskisyys" osoittaa, onko yhtiön veroriski korkea (arvo=1) vai keskitaso/matala (arvo=0). Odotamme, että korkean veroriskin yhtiöillä on suurempi todennäköisyys tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiin kuin keskitason/matalan veroriskin yhtiöillä.

Muuttuja "Verotarkastus" osoittaa, onko yhtiöön tehty maksuunpanollinen verotarkastus (arvo=1) vai ei (arvo=0). Odotamme, että verotarkastetuilla yhtiöillä on suurempi todennäköisyys tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiin kuin verotarkastamattomilla yhtiöillä.

Kontrollimuuttujat

Kontrolloimme yhtiön kokoon, taloudelliseen tilanteeseen, maksavalmiuteen, velkaantuneisuuteen, toiminta-aikaan, toiminnan päättymiseen ja hallituksen kokoon liittyviä muuttujia. Kyseisillä tekijöillä on aikaisemmissa tutkimuksissa havaittu olevan vaikutusta vapaaehtoisen tilintarkastuksen ja tilintarkastuksen laadun kysyntään⁶⁷.

4.2.2 Muuttujia kuvaavat tunnusluvut

Muuttujia kuvaavat tunnusluvut on esitetty liitteessä 8. Kohdejoukon yhtiöistä noin 40 % on laiminlyönyt tilintarkastusta koskevia velvoitteita. Selittävien muuttujien näkökulmasta aineiston yhtiöistä noin 20 % toimii veroriskisellä toimialalla, 40 % on luokitunut korkean veroriskin yhtiöksi ja 1 % on verotarkastettu.

Korrelaatiomatriisit on esitetty liitteessä 9. Veroriskisyyttä mittaavat muuttujat "Toimialan veroriskisyys", "Yhtiön veroriskisyys" ja "Verotarkastus" korreloivat positiivisesti vastemuuttujan "Tilintarkastusvelvoitteet" kanssa. Korrelaatiot ovat tilastollisesti merkitseviä. Tilastollisesti merkitseviä korrelaatioita havaitaan myös useiden kontrollimuuttujien välillä⁶⁸.

4.2.3 Regressioanalyysin tulokset

Tulosten perusteella yhtiöt, joilla on korkea veroriski, laiminlyövät tilintarkastusta koskevat velvoitteet todennäköisemmin kuin muut yhtiöt. Regressioanalyysit tehtiin erikseen vuosien 2021 ja 2020 aineistoille⁶⁹. Tulokset on esitetty siten, että vuoden 2021 luvut on esitetty tekstissä sekä liitteessä 10 ja 2020 luvut on esitetty liitteessä 11. Tulokset ovat yhdenmukaisia tarkasteltujen vuosien kesken.

⁶⁶ Odotettu vaikutus voidaan johtaa aikaisemmista tilintarkastuksen vapaaehtoista kysyntää tarkastelleista tutkimuksista (Fallan, Antonsen & Fallan, 2018; Swedish National Audit Office, 2017).

⁶⁷ Esimerkiksi Niemi, Kinnunen, Ojala & Troberg, 2012; Dedman, Kausar & Lennox, 2014; Ojala, Collis, Kinnunen, Niemi & Troberg, 2016; Haapamäki, 2018; Fallan, Antonsen & Fallan, 2018; Ojala, Mättö & Niskanen, 2021.

⁶⁸ Muuttujien väliset korrelaatiot eivät ole VIF-arvojen perusteella sellaisella tasolla, joka vaarantaisi logistisen regression oletukset.

⁶⁹ Mikäli yhtiöllä oli useita vuoden aikana päättyneitä tilikausia, tarkastelu kohdistuu näistä viimeisimpään.

Logistisen regressioanalyysin tulokset on esitetty selittävien muuttujien osalta taulukossa 3 ja kokonaisuudessaan liitteessä 10. Mallien (1)-(4) tulokset osoittavat tilastollisesti merkitsevän positiivisen yhteyden veroriskisyyttä mittaavien muuttujien "Toimialan veroriskisyys", "Yhtiön veroriskisyys" ja "Verotarkastus" sekä vastemuuttujan "Tilintarkastusvelvoitteet" välillä. "Verotarkastus" muuttujalla on tilastollisesti merkitsevät yhteys myös aineiston kaltaistamisen jälkeen (malli 5).

Taulukko 3. Logistisen regressioanalyysin tulokset selittävästä muuttujista (vuosi 2021)

	Vastemuuttuja:				
	Tilintarkastusvelvoitteet				
Mallin järjestysnumero	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Toimialan veroriskisyys	0,15***			0,13***	
Yhtiön veroriskisyys		0,17***		0,16***	
Verotarkastus			0,65***	0,60***	0,44***
Taulukossa on esitetty selittävien muuttujien regressiokertoimet					
Mallien tulokset kokonaisuudessaan on esitetty liitteessä 10					
Tilastollinen merkitsevyys on esitetty *p <.05; **p<.01; ***p<.001 tasolla					

Lisäksi kontrollimuuttujilla oli tilastollisesti merkitsevä vaikutus tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiin (katso liitteet 10 ja 11). Vaikutukset ovat odotetun suuntaisia. Tämä vahvistaa osaltaan tulosten oikeellisuutta. Kontrollimuuttujien perusteella tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyönnin todennäköisyys on suurempi yhtiöllä, jotka ovat:

- kooltaan pieniä,
- tappiollisia,
- maksuvalmiudeltaan heikompia,
- vähemmän velkaantuneita ja
- elinkaarensa alussa tai lopussa.

Lisäksi yhtiöt, joilla on pieni hallitus, laiminlyövät tilintarkastusta koskevia velvoitteita todennäköisemmin kuin suuremman hallituksen omaavat yhtiöt.

4.2.4 Johtopäätökset analyysin tuloksista

Selvityksen tulokset osoittavat, että veroriskiset yhtiöt laiminlyövät tilintarkastusta koskevia velvoitteita todennäköisemmin kuin muut yhtiöt. Tulokset ovat yhdenmukaiset kaikkien veroriskisyyttä mittaavien muuttujien osalta. Tilintarkastuksen kysynnän näkökulmasta tulosta voidaan selittää sillä, että korkean veroriskin yhtiöt tavoittelevat harmaasta taloudesta tai verojen välttelystä saatavaa taloudellista etua. Mahdollistaakseen väärinkäytökset, korkean veroriskin yhtiöt ovat mahdollisesti valmiita laiminlyömään myös tilintarkastusvelvollisuutensa.

Vaihtoehtoinen selitys tuloksille on se, että osittain samat tekijät, jotka selittävät yhtiön veroriskisyyttä, selittävät myös tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiä. Näin ollen on mahdollista, että veroriskiset yhtiöt noudattavat jo lähtökohtaisesti heikommin tilintarkastusta koskevia velvoitteita kuin muut yhtiöt. Vaikka selvityksessä pyritään kontrolloimaan yhtiön ominaisuuksiin liittyviä tekijöitä, tätä vaihtoehtoista selitystä ei voida täysin poissulkea.

Tässä selvityksessä yhtiön veroriskisyyden vaikutusta tilintarkastukseen on tarkasteltu yleisellä tasolla. Käytännössä yhtiön veroriskisyyden ja tilintarkastuksen suhde on kompleksinen. Tuloksia tulkitessa tulee ottaa huomioon, että tilintarkastusta koskevien velvoitteiden tarkastelu ei yksiselitteisesti kerro, onko yhtiössä tosiasiaa tehty tilintarkastus. Tulevissa tutkimuksissa on tarvetta tarkentaa tässä selvityksessä käytettyjä muuttujia sekä tarkastella veroriskisyyden ja tilintarkastuksen välistä yhteyttä laajemmin. Harmaan talouden torjunnan näkökulmasta olisi tarpeen tarkastella, mitkä ovat tilintarkastusvelvollisuuden laiminlyönnin vaikutukset tilinpäätös- ja veroilmoitustiedon laatuun sekä yhtiön veroriskisyyden kehitykseen.

Tulosten perusteella sekä tilintarkastusvelvollisuuden valvontaa että verovalvontaa olisi mahdollista kohdentaa veroriskisiin yhtiöihin, jotka ovat laiminlyöneet tilintarkastusta koskevia velvoitteitaan. Tilintarkastusvelvollisuuden laiminlyönti voi johtaa tilinpäätöstiedon laadun heikkenemiseen ja mahdollistaa harmaata taloutta. Erityisesti pidemmällä aikavälillä tilintarkastuksen laiminlyöneet yhtiöt voivat myös kehittyä entistä riskisemmiksi lakisääteisten velvoitteiden hoitamisen näkökulmasta, jolloin niiden riski harjoittaa harmaata taloutta kasvaa. Valvonnan kohdistaminen veroriskisiin yhtiöihin varmistaisi, että myös nämä yhtiöt toimittavat tilintarkastuksen lain edellyttämässä tilanteissa.

5 Yhteenveto

Tässä selvityksessä tarkasteltiin tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattamisen tasoa suomalaisissa tilintarkastusvelvollisissa osakeyhtiöissä. Lisäksi tarkasteltiin yhtiön veroriskisyyden vaikutusta tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiin.

Tilintarkastuksella on keskeinen rooli kirjanpidon ja tilinpäätösraportoinnin oikeellisuuden varmentamisessa. Lisäksi tilintarkastaja tarkastaa yhtiön johdon toiminnan lainmukaisuutta. Tilinpäätös toimii yhtiöiden veroilmoitusten perustana, joten tilintarkastuksen antama varmennus tietojen oikeellisuudesta on tärkeää myös verotuksen näkökulmasta. Yhtiön hallitus tai hallinto on vastuussa myös veroilmoituksen antamisesta, joten tilintarkastus varmentaa myös tämän velvoitteen noudattamista. Virheet verotuksessa voivat lisääntyä ja riski harmaaseen talouteen kasvaa, jos tilintarkastusta ei suoriteta.

Osakeyhtiölle on velvollisuus valita tilintarkastaja, kun tilintarkastuslaissa asetetut kokorajat ylittyvät. Tilintarkastusvelvollisuuden noudattamista ei kuitenkaan systemaattisesta valvota Suomessa. Tilintarkastusvelvollisuuden laiminlyöntiä ei myöskään ole sanktioitu. Tilintarkastusvelvollisuuden valvonnan automatisointi ei ole nykytilassa mahdollista, koska tilinpäätöstiedot eivät pääsääntöisesti ole koneluettavassa muodossa. Valvonnan puuttuessa ei ole ollut varmuutta siitä, onko tilintarkastusvelvollisuutta noudatettu kaikissa tilintarkastuslain edellyttämässä tilanteissa.

Tilintarkastusvelvollisilla yhtiöillä on tietyt tilintarkastukseen liittyvät ilmoittamis- ja rekisteröintivelvoitteet. Näillä tarkoitetaan yhtiön velvollisuutta antaa tilintarkastusta koskevaa tietoa veroilmoituksellaan, rekisteröidä tilintarkastaja kaupparekisteriin sekä toimittaa tilintarkastuskertomus tilinpäätöksen liitteenä kaupparekisteriin. Tilintarkastusta koskevien velvoitteiden noudattamisen tasosta ei myöskään ole ollut yleiskuvaa Suomessa. Osaltaan tämä johtuu ilmoittamis- ja rekisteröintivelvoitteiden hajautumisesta eri viranomaisille.

Selvityksen tulosten perusteella tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyönnit ovat verrattain yleisiä. Laiminlyönnejä esiintyy eniten tilintarkastuskertomuksen toimittamisessa kaupparekisteriin, toiseksi tilintarkastajan rekisteröinnissä ja vähiten veroilmoituksella annetuissa tilintarkastusta koskevista tiedoista.

Veroilmoituksilla annettujen tietojen perusteella voidaan päätellä, että yhtiöt ovat tietoisia tilintarkastusvelvollisuuden olemassaolosta eikä niillä ole merkittäviä tulkintaongelmia tilintarkastuslaissa asetettujen kokorajojen suhteen. Tilintarkastusta koskevista kaupparekisteritiedoista esiintyy kuitenkin puutteita varsin yleisesti. Puutteet korostuvat tilintarkastuskertomuksen rekisteröintitiedoista, koska kertomus tulee toimittaa kaupparekisteriin jokaisen tilinpäätöksen liitteenä. Sen sijaan tilintarkastajan rekisteröintitieto on pysyväisluonteinen tieto, joka päivittyy kaupparekisteriin toimitettavalla muutosilmoituksella. Rekisteröintitiedon ajantasaisuuden tarkempi tarkastelu voisi tuoda esiin enemmän puutteita myös tässä tiedossa.

Lisäksi selvityksen tulokset osoittavat, että veroriskiset yhtiöt laiminlyövät tilintarkastusta koskevia velvoitteita todennäköisemmin kuin muut yhtiöt. Tilintarkastuksen kysynnän näkökulmasta tulos voi selittyä sillä, että veroriskiset yhtiöt tavoittelevat verojen

välttelystä saatavaa taloudellista etua. Tästä syystä veroriskisten yhtiöiden intresseissä ei ole saada tilintarkastuksen antamaa varmennusta tilinpäätösinformaation oikeellisuudesta ja hallinnon toiminnan lainmukaisuudesta.

Selvityksessä käytetyllä menetelmällä ei voida poissulkea vaihtoehtoista selitystä, jonka mukaan veroriskiset yhtiöt noudattavat jo lähtökohtaisesti heikommin tilintarkastusta koskevia velvoitteita kuin muut yhtiöt. Tämä johtuisi siitä, että samat tekijät, jotka selittävät yhtiön veroriskisyyttä, selittävät myös tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyöntiä.

Tässä selvityksessä tilintarkastusvelvollisuuden noudattamista sekä siihen vaikuttavia tekijöitä on tarkasteltu yleisellä tasolla. Tuloksia tulkitessa tulee huomioida, ettei tilintarkastusta koskevien velvoitteiden tarkastelu yksiselitteisesti todenna sitä, onko yhtiö tosiasiasa laiminlyönyt tilintarkastusvelvollisuutensa vai onko kyse ainoastaan tilintarkastusta koskevien velvoitteiden laiminlyönnistä.

Selvitys avaa useita mahdollisuuksia jatkotutkimukselle. Erityisesti harmaan talouden torjunnan näkökulmasta olisi tarpeen tarkastella, mitkä ovat tilintarkastusvelvollisuuden laiminlyönnin seuraukset. Yleisellä tasolla tilintarkastusvelvollisuuden laaja laiminlyönti voi johtaa tilinpäätöstiedon laadun rapautumiseen ja mahdollistaa harmaata taloutta.

Tulokset osoittavat tarpeen varmistaa nykyistä kattavammin, että kaikki tilintarkastusvelvollisuuden piiriin kuuluvat yhtiöt noudattavat velvoitteitaan. Viranomaisten keskinäisen tiedonvaihdon kehittäminen loisi edellytyksiä tilintarkastusvelvollisuuden valvonnalle. Erityisesti Verohallinnon ja PRH:n välinen tietojenvaihto parantaisi mahdollisuuksia valvoa tilintarkastusvelvollisuuden noudattamista nykytilassa.

Tietojenvaihto olisi mahdollista rajata koskemaan yhtiöitä, jotka eivät ole noudattaneet tilintarkastusta koskevia velvoitteitaan. Myös Verohallinto voisi hyödyntää tietoja tilintarkastamattomista yhtiöistä verovalvonnassa.

Tilinpäätöstiedon käyttäjien näkökulmasta kaupparekisterin tietosisältöä on tarpeen kehittää siten, että yhtiön tilintarkastusvelvollisuutta ja sen noudattamista koskevat tiedot olisivat julkisia. Näin tilinpäätöstietoja hyödyntävillä tahoilla olisi paremmat edellytykset arvioida yhteisöstä saadun taloustiedon luotettavuutta sekä hallinnon toiminnan lainmukaisuutta.

Tulevaisuudessa tilinpäätöstietojen siirtäminen rakenteiseen muotoon mahdollistaisi automatisoidun tilintarkastusvelvollisuuden valvonnan. Tosin tilintarkastusvelvollisuuden kokonaisvaltainen valvonta mahdollistuu vasta, kun myös pienten- ja mikroyritysten tilinpäätökset rekisteröidään digitaalisessa muodossa.

6 Lähteet

- Dedman, E., Kausar, A. & Lennox, C. (2014). The Demand for audit in private firms: recent large-sample evidence from the UK. *European Accounting Review*, 23(1), 1-23.
- Downing, J. & Langli, J. C. (2019). Audit exemptions and compliance with tax and accounting regulations. *Accounting and Business Research*, 49(1), 28-67.
- Fallan, E., Antonsen, S., Fallan, L. & Olsen, T-E. (2018). Abolition of Statutory Audit Obligation of Small Limited Liability Companies in Norway. Should Tax Evasion Inclined Industries be Excepted? *International Journal of Accounting and Taxation*, 6(1), 18-30.
- Haapamäki, E. (2018). Voluntary auditing: A synthesis of the literature. *Accounting in Europe*, 15(1), 81-104.
- Haapamäki, E. (2022). An examination of comment letters concerning an increase in audit exemption thresholds. Evidence from Finland. *Accounting Forum*, 46(4), 394-420.
- Hanlon, M. & Heitzman, S. (2010). A review of tax research. *Journal of Accounting and Economics*, 50(2-3), 127-178.
- Klassen, K. J., Lisowsky, P. & Mescall, D. (2016). The role of auditors, non-auditors, and internal tax departments in corporate tax aggressiveness. *The Accounting Review*, 91(1), 179-205.
- Niemi, L., Kinnunen, J., Ojala, H. & Troberg, P. (2012). Drivers of voluntary audit in Finland: To be or not to be audited? *Accounting and Business Research*, 42(2), 169-196.
- Ojala, H., Mättö, M. & Niskanen, M. (2021). Tilintarkastuksen laatu: Johdon omistusosuuden ja hallituksen rakenteen rooli yksityisesti omistetuissa yrityksissä. Teoksessa Kihn, L-A., Oulasvirta, L., Ruohonen, J., Rönkkö, J., Urpilainen, M. & Wacker, J. *Tarkastus, arviointi ja valvonta murroksessa* (s. 39-54). Tampere: Tampere University Press.
- Ojala, H., Collis, J., Kinnunen, J., Niemi, L. & Troberg, P. (2016). The Demand for Voluntary Audit in Micro-Companies: Evidence from Finland. *20(3)*, 267-277.
- Ojala, H., Kinnunen, J., Niemi, L., Troberg, P. & Collis, J. (2020). What turns the taxman on? Tax aggressiveness, financial statement audits and tax return adjustments in small private companies. *The International Journal of Accounting*, 55(3), 2050011-1-52.
- Richardson, G., Taylor, G. & Lanis, R. (2013). The impact of board of director oversight characteristics on corporate tax aggressiveness: An empirical analysis. *Journal of Accounting and Public Policy*, 32(3), 68-88.
- Saragih, A. H. & Ali, S. (2021). Corporate tax risk: a literature review and future research directions. *Management Review Quarterly*, 1-51. Noudettu osoitteesta <https://doi.org/10.1007/s11301-021-00251-8>

Swedish National Audit Office (2017). *Abolition of audit obligation for small limited companies – a reform where costs outweigh benefits*. Swedish National Audit Office (Riksrevisionen).

Valtioneuvosto. (2020). *Valtioneuvoston periaatepäätös harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaksi 2020-2023*. Valtioneuvoston periaatepäätös TEM/2020/81.

Valtiovarainministeriö. (2022:18). *Selvitys tietojenvaihdon parantamisesta kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa*. Valtiovarainministeriön julkaisuja.

Vanstraelen, A. & Schelleman, C. (2017). Auditing private companies: what do we know? *Accounting and Business Research*, 47(5), 565-584.

VIRALLISLÄHTEET

Lait ja asetukset

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 537/2014 yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen tilintarkastusta koskevista erityisvaatimuksista ja komission päätöksen 2005/909/EY kumoamisesta

Kaupparekisterilaki (2.2.1979/129). *Tämä laki on kumottu L:lla 23.3.2023/564, joka on voimassa 1.6.2023 alkaen.*

Kaupparekisterilaki (564/2023)

Kirjanpitolaki (30.12.1997/1336)

Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (21.12.2010/1207)

Laki luottolaitostoiminnasta (610/2014)

Laki patentti- ja rekisterihallituksen suoritteista perittävistä maksuista (1032/1992)

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017)

Laki verotusmenettelystä (18.12.1995/1558)

Osakeyhtiölaki (21.7.2006/624)

Rikoslaki (19.12.1889/39)

Säätiölaki (487/2015)

Tilintarkastuslaki (18.9.2015/1141)

Työ- ja elinkeinoministeriön asetus Patentti- ja rekisterihallituksen maksullisista suoritteista vuosina 2022 ja 2023 (1057/2021)

Muut virallislähteet

HE 194/2006 Hallituksen esitys Eduskunnalle tilintarkastuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi.

HE 212/2014 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tilintarkastuslain muuttamisesta.

HE 244/2022 Hallituksen esitys eduskunnalle kaupparekisterilaiksi ja elinkeinotoimintalaiksi sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.

1899/2012 Kirjanpitolautakunnan lausunto: Tilinpäätöksen allekirjoittamisesta muutoin kuin perinteisin allekirjoituksin.

2014/2021 Kirjanpitolautakunnan lausunto: Tilinpäätöksen hyväksymispäivämäärään ja allekirjoittamiseen liittyvistä kysymyksistä

TEM 031:00/2016 Säädösvalmistelu: Tilintarkastuslain muuttamista selvittävä työryhmä / HE luonnos tilintarkastuslain muuttamiseksi.

TEM031:00/2020 Säädösvalmistelu: Kaupparekisterilain kokonaisuudistus.

TEM026:00/2022 Säädösvalmistelu: Hallituksen esitys laiksi kirjanpitolain ja tilintarkastuslain muuttamisesta sekä VNa tuloverokertomuksen sisällöstä.

Verohallinnon päätös veroilmoituksen ja kiinteistötietojen ilmoituksen antamisesta 12.12.2022/1087.

SÄHKÖISET LÄHTEET

Patentti- ja rekisterihallitus. *Muut lakisäätteiset tehtävät*. Luettu 25.4.2023. [PRH - Tilintarkastusvalvonta - Muut lakisäätteiset tehtävät](#).

Patentti- ja rekisterihallitus. *Osakeyhtiön johdon, edustajien ja tilintarkastajien muutosilmoitus*. Luettu 22.2.2023. [PRH - Kaupparekisteri - Osakeyhtiön muutosilmoitus - Johto, edustajat ja tilintarkastajat](#).

Patentti- ja rekisterihallitus. *Tiivistelmä uudesta kaupparekisterilaista*. Luettu 3.5.2023. <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/uusikaupparekisterilaki.html>.

Suomen Tilintarkastajat ry. *Tilintarkastajia on vähemmän kuin koskaan – töitä olisi tarjolla enemmän kuin ikinä*. Luettu 24.2.2023. [Tilintarkastajia on vähemmän kuin koskaan – töitä olisi tarjolla enemmän kuin ikinä - Suomen Tilintarkastajat](#).

7 Luettelo taulukoista

Taulukko 1. Luokittelu tilintarkastusta koskevista velvoitteista eriteltynä (vuosi 2021)

Taulukko 2. Luokittelu tilintarkastusta koskevista velvoitteista kokonaistasolla (vuosi 2021)

Taulukko 3. Logistisen regressioanalyysin tulokset selittävästä muuttujista (vuosi 2021)

8 Liitteet

Liite 1. Kohdejoukon valintakriteerit

Liite 2. Tietolähteet ja luokittelun kriteerit

Liite 3. Luokittelu (vuosi 2021)

Liite 4. Luokittelu (vuosi 2020)

Liite 5. Luokittelu tilintarkastusta koskevista velvoitteista eriteltynä ja kokonaistasolla (vuosi 2020)

Liite 6. Muuttujakuvaukset

Liite 7. Muuttujien odotetut etumerkit

Liite 8. Muuttujien kuvailevat tunnusluvut (vuodet 2021 ja 2020)

Liite 9. Korrelaatiomatriisi (vuodet 2021 ja 2020)

Liite 10. Logistisen regressioanalyysin tulokset (vuosi 2021)

Liite 11. Logistisen regressioanalyysin tulokset (vuosi 2020)

Liite 1. Kohdejoukon valintakriteerit

Alkuperäinen kohdejoukko	2021	2020
Osakeyhtiöt, jotka ovat antaneet elinkeinotoiminnan veroilmoituksen (6B lomake)*	211 811	203 499
Kohdejoukosta vähennetään		
TTL 2 luvun 2 §:n asettamia kokorajoja pienemmät yhtiöt**	152 050	145 513
TTL 2 luvun 5 §:n asettamia kokorajoja suuremmat yhtiöt**	902	799
Lopullinen kohdejoukko	58 859	57 187
*Kohdejoukosta on poistettu luottolaitokset ja vakuutusyhtiöt (toimialat 64, 65 ja 66) **Yhtiön koko määritettiin veroilmoituksella sekä tulorekisteriin annettujen tietojen perusteella. Yhtiön koon alarajan määrittämiseksi tiedot kerättiin kahdelta edelliseltä tilikaudelta. Lopullinen kohdejoukko ei sisällä uusia yhtiöitä, joilla useampi raja ylittyy ensimmäisen tilikauden aikana. Kohdejoukon muodostamisessa ei otettu huomioon esimerkiksi yhtiön yhtiöjärjestyksen sisältämiä määräyksiä koskien tilintarkastajan valintaa.		

Liite 2. Tietolähteet ja luokittelun kriteerit

Tietolähde	Tieto	Luokittelussa hyväksyttävä tieto	Luokittelussa puutteellinen tieto
Elinkeinotoiminnan veroilmoitus (6B), tieto Verohallinnosta	Veroilmoituksella tilintarkastuksesta annettu tieto	"Onko tilintarkastus tehty? Kyllä" tai "Onko tilintarkastus tehty? Ei, tehdään myöhemmin"	"Ei, tilintarkastuslain 2 luvun 2 §:n perusteella tilintarkastaja on jätetty valitsematta" tai "Tietoa ei ole annettu"
Kaupparekisteri, tieto Verohallinnosta	Tilintarkastajan rekisteröinti	Kyllä	Ei
Kaupparekisteri, tieto Suomen Asiakastieto Oy:ltä	Tilintarkastuskertomuksen rekisteröinti	Kyllä	Ei
Veroilmoituksella tilintarkastuksesta annettu tieto: Tilinpäätöksen vahvistamisen pidemmän määräajan (6 kuukautta) vuoksi yhtiökokousta ei kaikissa tapauksissa ole pidetty eikä tilintarkastusta tehty veroilmoituksen antamisen määräaikaan mennessä (4 kuukautta). Näin ollen asiakas voi hyväksyttävästi antaa veroilmoituksellaan tiedon siitä, että tilintarkastus tehdään veroilmoituksen antamisen jälkeen.			
Tilintarkastajan rekisteröinti: Luokittelussa ei otettu huomioon, tilintarkastajan auktorisoinnin voimassaoloa, tilintarkastajan riippumattomuutta tai yhtiön yhtiöjärjestyksen sisältämiä tilintarkastajaa koskevia määräyksiä. Luokittelussa ei myöskään huomioitu, oliko yhtiöön valittu tilintarkastuslain edellyttämässä tilanteissa päävastuullinen tilintarkastaja tai varatilintarkastaja.			

Liite 3. Luokittelu (vuosi 2021)

Veroilmoituksella tilintarkastuksesta annettu tieto			Tilintarkastajan rekisteröinti			Tilintarkastuskertomuksen rekisteröinti		
Hyväksyttävä tieto	Lukumäärä	%	Kyllä/Ei	Lukumäärä	%	Kyllä/Ei	Lukumäärä	%
"Onko tilintarkastus tehty? Kyllä"	26 158	44 %	Kyllä	23 295	40 %	Kyllä	20 621	35 %
			Ei	2 863	5 %	Ei	2 674	5 %
			Kyllä	2 344	4 %	Kyllä	2 344	4 %
			Ei	519	1 %	Ei	519	1 %
Onko tilintarkastus tehty? "Ei, tehdään myöhemmin"	28 483	48 %	Kyllä	23 175	39 %	Kyllä	15 724	27 %
			Ei	5 308	9 %	Ei	7 451	13 %
			Kyllä	2 554	4 %	Kyllä	2 554	4 %
			Ei	2 754	5 %	Ei	2 754	5 %
Virheellinen tieto								
Ei, tilintarkastuslain 2 luvun 2 §:n perusteella tilintarkastaja on jätetty valitsematta	4 191	7 %	Kyllä	898	2 %	Kyllä	125	0 %
			Ei	3 293	6 %	Ei	773	1 %
			Kyllä	57	0 %	Kyllä	57	0 %
			Ei	3 236	5 %	Ei	3 236	5 %
Tietoa ei ole annettu	27	0 %	Kyllä	14	0 %	Kyllä	4	0 %
			Ei	13	0 %	Ei	10	0 %
			Kyllä	2	0 %	Kyllä	2	0 %
			Ei	11	0 %	Ei	11	0 %
Hyväksyttävä tieto yhteensä	54 641	93 %	Kyllä yhteensä	47 382	81 %	Kyllä yhteensä	41 431	70 %
Virheellinen tieto yhteensä	4 218	7 %	Ei yhteensä	11 477	19 %	Ei yhteensä	17 428	30 %
Kaikki yhteensä	58 859	100 %	Kaikki yhteensä	58 859	100 %	Kaikki yhteensä	58 859	100 %

Liite 4. Luokittelu (vuosi 2020)

Veroilmoituksella tilintarkastuksesta annettu tieto			Tilintarkastajan rekisteröinti			Tilintarkastuskertomuksen rekisteröinti		
Hyväksyttävä tieto	Lukumäärä	%	Kyllä/Ei	Lukumäärä	%	Kyllä/Ei	Lukumäärä	%
"Onko tilintarkastus tehty? Kyllä"	28 995	51 %	Kyllä	25 711	45 %	Kyllä	22 663	40 %
			Ei	3 284	6 %	Ei	3 048	5 %
			Kyllä	2 685	5 %	Kyllä	2 685	5 %
			Ei	599	1 %	Ei	599	1 %
Onko tilintarkastus tehty? "Ei, tehdään myöhemmin"	24 114	42 %	Kyllä	19 386	34 %	Kyllä	13 222	23 %
			Ei	4 728	8 %	Ei	6 164	11 %
			Kyllä	2 306	4 %	Kyllä	2 306	4 %
			Ei	2 422	4 %	Ei	2 422	4 %
Virheellinen tieto								
Ei, tilintarkastuslain 2 luvun 2 §:n perusteella tilintarkastaja on jätetty valitsematta	4 055	7 %	Kyllä	945	2 %	Kyllä	132	0 %
			Ei	3 110	5 %	Ei	813	1 %
			Kyllä	63	0 %	Kyllä	63	0 %
			Ei	3 047	5 %	Ei	3 047	5 %
Tietoa ei ole annettu	23	0 %	Kyllä	14	0 %	Kyllä	1	0 %
			Ei	9	0 %	Ei	13	0 %
			Kyllä	2	0 %	Kyllä	2	0 %
			Ei	7	0 %	Ei	7	0 %
Hyväksyttävä tieto yhteensä	53 109	93 %	Kyllä yhteensä	46 056	81 %	Kyllä yhteensä	41 074	72 %
Virheellinen tieto yhteensä	4 078	7 %	Ei yhteensä	11 131	19 %	Ei yhteensä	16 113	28 %
Kaikki yhteensä	57 187	100 %	Kaikki yhteensä	57 187	100 %	Kaikki yhteensä	57 187	100 %

Liite 5. Luokittelu tilintarkastusta koskevat velvoitteet eriteltynä ja kokonaistasolla (vuosi 2020)

Luokittelu tilintarkastusta koskevat velvoitteet eriteltynä (vuosi 2020)

Veroilmoitus	Lukumäärä	%	Tilintarkastajan rekisteröinti	Lukumäärä	%	Tilintarkastuskertomuksen rekisteröinti	Lukumäärä	%
Hyväksyttävä tieto	53 109	93 %	Kyllä	46 056	81 %	Kyllä	41 074	72 %
Virheellinen tieto	4 078	7 %	Ei	11 131	19 %	Ei	16 113	28 %
Yhteensä	57 187			57 187			57 187	

Lähde: Verohallinto 11/2022

Luokittelu tilintarkastusta koskevat velvoitteet kokonaistasolla (vuosi 2020)

	Velvoitteita noudatettu (0)	Eritasoisia laiminlyöntejä (1-2)	Kaikki laiminlyöty (3)	Yhteensä
Lukumäärä	35 885	18 248	3 054	57 187
%	63 %	32 %	5 %	100 %

Lähde: Verohallinto 11/2022

Liite 6. Muuttujakuvaukset

Vastemuuttuja

Muuttujan nimi	Kuvaus
Tilintarkastusvelvoitteet*	Luokkamuuttuja, joka saa arvon 1, kun yhtiö on laiminlyönyt tilintarkastusta koskevan velvoitteen "Veroilmoitustieto", "Tilintarkastajan rekisteröinti" ja/tai "Tilintarkastuskertomus" muuttujan perusteella. Muutoin arvo on 0.
* Tilintarkastusvelvoitteet muuttuja perustuu seuraaviin tietoihin:	
Veroilmoitustieto	Luokkamuuttuja, joka saa arvon 1, kun tilintarkastustieto on annettu virheellisenä 6B lomakkeella. Muutoin arvo on 0.
Tilintarkastajan rekisteröinti	Luokkamuuttuja, joka saa arvon 1, kun tilintarkastajaa ei ole rekisteröity kaupparekisteriin vuoden t lopussa - +6 kk. Muutoin arvo on 0.
Tilintarkastuskertomus	Luokkamuuttuja, joka saa arvon 1, kun tilintarkastuskertomusta ei ole rekisteröity kaupparekisteriin. Muutoin arvo on 0.

Selittävät muuttujat

Muuttujan nimi	Muuttujan kuvaus	Odotettu etumerkki
Toimialan veroriskisyys*	Luokkamuuttuja, joka saa arvon 1, kun yhtiö toimii veroriskisellä toimialalla. Muutoin arvo on 0.	+
Yhtiön veroriskisyys**	Luokkamuuttuja, joka saa arvon 1, kun yhtiön veroriski on korkea. Muutoin arvo on 0.	+
Verotarkastus	Luokkamuuttuja, joka saa arvon 1, kun yhtiöön on tehty maksuunpanollinen verotarkastus vuonna t tai t-1. Muutoin arvo on 0.	+
Toimialan veroriskisyys ja Yhtiön veroriskisyys muuttujat perustuvat seuraaviin tietoihin:		
* Yhtiökohtaisista riskiarvioista on laskettu toimialakohtaiset keskiarvot. Ylin neljännes keskiarvoista on luokiteltu korkean veroriskin luokkaan.		
** Ylin neljännes yhtiökohtaisista riskiarvioista on luokiteltu korkean veroriskin luokkaan.		

Kontrollimuuttujat:

Muuttujan nimi	Muuttujan kuvaus	Odotettu etumerkki
Koko	Luonnollinen logaritmi yhtiön taseen loppusummasta	-
Tappio	Luokkamuuttuja, joka saa arvon 1, kun yhtiön nettotulos on negatiivinen. Muutoin arvo on 0.	+/-
Negatiivinen oma pääoma	Luokkamuuttuja, joka saa arvon 1, kun yhtiön oma pääoma on negatiivinen. Muutoin arvo on 0.	+/-
Maksuvalmius	Lyhytaikaiset varat jaettuna lyhytaikaisilla veloilla. Luokkamuuttuja, joka saa arvot välillä 1-3: 1= maksuvalmius alle 0,5, 2= maksuvalmius 0,5-1 ja 3= yli 1.	+/-
Velkaantuneisuus	Velat jaettuna omalla pääomalla. Luokkamuuttuja, joka saa arvot välillä 1-4: 1= velkaantuneisuus 0-1, 2= velkaantuneisuus yli 1-2, 3= velkaantuneisuus yli 2-4 ja 4= velkaantuneisuus yli 4.	-
Toiminta-aika	Luokkamuuttuja, joka saa arvot välillä 1-5: 1= alle 1,5 vuotta, 2= 1,5-3 vuotta, 3= 3-5 vuotta, 4= 5-10 vuotta ja 5= yli 10 vuotta.	-
Toiminnan päättymisen	Luokkamuuttuja, joka saa arvon 1, kun yhtiön toiminta on lakannut 11/2022 mennessä. Muutoin arvo on 0.	+
Hallituksen koko	Hallituksen jäsenten lukumäärä vuoden t lopussa.	-

Liite 7. Muuttujien odotetut etumerkit

Selittävät muuttajat:		
Muuttujan nimi	Odotettu etumerkki	Perustelu odotetulle etumerkille
Toimialan veroriskisyys	+	Veroriskisellä toimialalla toivat yhtiöt jättävät tilintarkastuksen toimittamatta mahdollistaakseen väärinkäytökset.
Yhtiön veroriskisyys	+	Veroriskiset yhtiöt jättävät tilintarkastuksen toimittamatta mahdollistaakseen väärinkäytökset.
Verotarkastus	+	Verotarkastetut yhtiöt jättävät tilintarkastuksen toimittamatta mahdollistaakseen väärinkäytökset.
Kontrollimuuttajat:		
Muuttujan nimi	Odotettu etumerkki	Perustelu odotetulle etumerkille
Koko	-	Suuremmilla yhtiöillä ei ole tilintarkastuslain kokorajojen tulkintaongelmia ja niiden toiminta on vakiintuneempaa. Omistajat ja yhtiön muut sidosryhmät edellyttävät tilintarkastuksen suorittamista kompensoidakseen henkilökohtaisen valvonnan puutetta suuremmissa yhtiöissä.
Tappio	+/-	Ristiriitaisista odotuksista johtuen emme esitä odotettua etumerkkiä. Tappiolliset yhtiöt voivat jättää tilintarkastuksen toimittamatta, koska ne haluavat säästää kustannuksissaan. Toisaalta heikko taloudellinen tilanne voi lisätä tarvetta tilintarkastajan antamalle tilinpäätöstiedon varmennukselle ja neuvonnalle.
Negatiivinen oma pääoma	+/-	Ristiriitaisista odotuksista johtuen emme esitä odotettua etumerkkiä. Tappiolliset yhtiöt voivat jättää tilintarkastuksen toimittamatta, koska ne haluavat säästää kustannuksissaan. Toisaalta heikko taloudellinen tilanne voi lisätä tarvetta tilintarkastajan antamalle tilinpäätöstiedon varmennukselle ja neuvonnalle.
Maksuvalmius	+/-	Ristiriitaisista odotuksista johtuen emme esitä odotettua etumerkkiä. Yhtiöt, joilla on heikko maksuvalmius, voivat jättää tilintarkastuksen toimittamatta, koska ne haluavat säästää kustannuksissaan. Toisaalta heikko taloudellinen tilanne voi lisätä tarvetta tilintarkastajan antamalle tilinpäätöstiedon varmennukselle ja neuvonnalle. Esimerkiksi velkojat voivat edellyttää tilintarkastusta yhtiöissä, joilla on heikko maksuvalmius.
Velkaantuneisuus	-	Velkojat edellyttävät tilintarkastusta yhtiöissä, joilla on korkea velkaantuneisuusaste.
Toiminta-aika	-	Pidempään toimineiden yhtiöiden toiminta on vakiintunutta ja toimeksiantosuhte tilintarkastajaan voi olla pitkäaikainen.
Toiminnan päättyminen	+	Yhtiöiden toiminnan päättäminen ei tapahdu hallitusti vaan toiminnan loppuvaiheessa velvoitteita laiminlyödään laajasti.
Hallituksen koko	-	Suuremmassa hallituksessa on jäseniä, joilla on asiantuntemusta koskien tilintarkastukseen liittyviä velvoitteita ja oikeuksia.

Liite 8. Muuttujien kuvailevat tunnusluvut (vuodet 2021 ja 2020)

Kuvailevat tunnusluvut (vuosi 2021)

Muuttuja	N	Keskiarvo	Keskihajonta	Minimi	Maksimi
Tilintarkastusveloitteet	58 653	0,4	0,5	0	1
Toimialan veroriskisyys	58 653	0,2	0,4	0	1
Yhtiön veroriskisyys	58 653	0,4	0,5	0	1
Verotarkastus	58 653	0,01	0,1	0	1
Koko	58 653	13,5	1,4	0,0	18,6
Tappio	58 653	0,2	0,4	0	1
Negatiivinen oma pääoma	58 653	0,1	0,3	0	1
Maksuvalmius	58 653	2,5	0,7	1	3
Velkaantuneisuus	58 653	2,1	1,2	1	4
Toiminta-aika	58 653	4,5	0,7	1	5
Toiminnan päättyminen	58 653	0,03	0,2	0	1
Hallituksen koko	58 653	2,9	1,4	0	46

Lähde: Verohallinto 11/2022

Kuvailevat tunnusluvut (vuosi 2020)

Muuttuja	N	Keskiarvo	Keskihajonta	Minimi	Maksimi
Tilintarkastusveloitteet	57 009	0,4	0,5	0	1
Toimialan veroriskisyys	57 009	0,3	0,4	0	1
Yhtiön veroriskisyys	57 009	0,4	0,5	0	1
Verotarkastus	57 009	0,01	0,1	0	1
Koko	57 009	13,4	1,4	0,0	18,6
Tappio	57 009	0,2	0,4	0	1
Negatiivinen oma pääoma	57 009	0,1	0,3	0	1
Maksuvalmius	57 009	2,5	0,7	1	3
Velkaantuneisuus	57 009	2,2	1,2	1	4
Toiminta-aika	57 009	4,6	0,6	1	5
Toiminnan päättyminen	57 009	0,1	0,2	0	1
Hallituksen koko	57 009	2,9	1,4	0	47

Lähde: Verohallinto 11/2022

Liite 9. Korrelaatiomatriisi (vuodet 2021 ja 2020)

Korrelaatiomatriisi (vuosi 2021)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
(1) Tilintarkastus velvoitteet	1,000											
(2) Toimialan veroriskisyys	0,046***	1,000										
(3) Yhtiön veroriskisyys	0,030***	0,044***	1,000									
(4) Verotarkastus	0,025***	0,045***	0,038***	1,000								
(5) Koko	-0,258***	-0,039***	0,063***	0,023***	1,000							
(6) Tappio	0,053***	0,010*	0,060***	0,012**	-0,105***	1,000						
(7) Negatiivinen oma pääoma	0,079***	-0,002	0,074***	0,014**	-0,161***	0,343***	1,000					
(8) Maksuvalmius	-0,042***	-0,021***	-0,068***	-0,021***	0,027***	-0,241***	-0,318***	1,000				
(9) Velkaantuneisuus	0,055***	0,021***	0,103***	0,021***	-0,073***	0,322***	0,450***	-0,480***	1,000			
(10) Toiminta-aika	-0,132***	-0,017***	-0,020***	-0,007	0,146***	-0,046***	-0,096***	0,033***	-0,172***	1,000		
(11) Toiminnan päätyminen	0,046***	-0,009*	0,015***	0,015***	-0,022***	0,081***	0,128***	-0,045***	0,071***	-0,064***	1,000	
(12) Hallituksen koko	-0,153***	-0,068***	0,014***	-0,014***	0,294***	0,037***	-0,033***	0,029***	-0,007	0,050***	-0,078***	1,000

Lähde: Verohallinto 11/2022

Korrelaatiomatriisi (vuosi 2020)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
(1) Tilintarkastus veloitteet	1,000											
(2) Toimialan veroriskisyys	0,084***	1,000										
(3) Yhtiön veroriskisyys	0,026***	0,043***	1,000									
(4) Verotarkastus	0,033***	0,049***	0,048***	1,000								
(5) Koko	-0,275***	-0,147***	0,052***	0,034***	1,000							
(6) Tappio	0,049***	0,056***	0,068***	0,014***	-0,095***	1,000						
(7) Negatiivinen oma pääoma	0,077***	0,051***	0,078***	0,015***	-0,171***	0,343***	1,000					
(8) Maksuvalmius	-0,039***	-0,045***	-0,078***	-0,018***	0,043***	-0,245***	-0,337***	1,000				
(9) Velkaantuneisuus	0,050***	0,086***	0,110***	0,024***	-0,092***	0,307***	0,455***	-0,491***	1,000			
(10) Toiminta-aika	-0,131***	-0,061***	-0,023***	-0,008*	0,151***	-0,041***	-0,111***	0,029***	-0,173***	1,000		
(11) Toiminnan päättyminen	0,046***	0,001	0,040***	0,023***	-0,037***	0,116***	0,168***	-0,079***	0,106***	-0,107***	1,000	
(12) Hallituksen koko	-0,157***	-0,111***	0,001	-0,015***	0,305***	0,031***	-0,037***	0,034***	-0,011**	0,050***	-0,052***	1,000

Lähde: Verohallinto 11/2022

Liite 10. Logistisen regressioanalyysin tulokset (vuosi 2021)

	Vastemuuttuja:				
	Tilintarkastusvelvoitteet				
Mallin järjestysnumero	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Vakio	6,25*** (0,12)	6,34*** (0,13)	6,37*** (0,13)	6,26*** (0,12)	2,05*** (0,61)
Toimialan veroriskisyys	0,15*** (0,02)			0,13*** (0,02)	
Yhtiön veroriskisyys		0,17*** (0,02)		0,16*** (0,02)	
Verotarkastus			0,65*** (0,10)	0,60*** (0,10)	0,44*** (0,14)
Koko	-0,36*** (0,01)	-0,36*** (0,01)	-0,36*** (0,01)	-0,37*** (0,01)	
Tappio	0,09*** (0,02)	0,08*** (0,02)	0,09*** (0,02)	0,08*** (0,02)	0,03 (0,18)
Negatiivinen oma pääoma	0,13*** (0,04)	0,11*** (0,04)	0,12*** (0,04)	0,12*** (0,04)	0,39 (0,25)
Maksuvalmius	-0,07*** (0,01)	-0,06*** (0,01)	-0,06*** (0,01)	-0,07*** (0,01)	0,02 (0,10)
Velkaantuneisuus	-0,01 (0,01)	-0,02* (0,01)	-0,01 (0,01)	-0,02* (0,01)	0,01 (0,07)
Toiminta-aika	-0,26*** (0,01)	-0,26*** (0,01)	-0,26*** (0,01)	-0,26*** (0,01)	-0,31*** (0,09)
Toiminnan päättyminen	0,29*** (0,05)	0,30*** (0,05)	0,29*** (0,05)	0,29*** (0,05)	1,33*** (0,47)
Hallituksen koko	-0,19*** (0,01)	-0,19*** (0,01)	-0,19*** (0,01)	-0,18*** (0,01)	-0,48*** (0,08)
Havaintojen lukumäärä	58 653	58 653	58 653	58 653	976
Selitysaste (Nagelkerke R ²)	0,121	0,124	0,122	0,124	0,143
Taulukossa on esitetty regressiokertoimet ja keskvirheet (suluissa) Tilastollinen merkitsevyys on esitetty *p <.05; **p<.01; ***p<.001 tasolla Muuttujakuvaukset on esitetty liitteessä 6 Toimiala luokkamuuttujana sisältyy malleihin 2 ja 3					

Lähde: Verohallinto 11/2022

Liite 11. Logistisen regressioanalyysin tulokset (vuosi 2020)

Mallin järjestysnumero	Vastemuuttuja:				
	Tilintarkastusveloitteet				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Vakio	6,94*** (0,14)	7,09*** (0,15)	7,15*** (0,15)	6,98*** (0,14)	2,01*** (0,53)
Toimialan veroriskisyys	0,16*** (0,02)			0,14*** (0,02)	
Yhtiön veroriskisyys		0,15*** (0,02)		0,13*** (0,02)	
Verotarkastus			0,70*** (0,07)	0,66*** (0,07)	0,45*** (0,10)
Koko	-0,40*** (0,01)	-0,41*** (0,01)	-0,41*** (0,01)	-0,41*** (0,01)	
Tappio	0,08*** (0,02)	0,08*** (0,02)	0,08*** (0,02)	0,07*** (0,02)	-0,02 (0,14)
Negatiivinen oma pääoma	0,08** (0,04)	0,07** (0,04)	0,08** (0,04)	0,07** (0,04)	0,39* (0,20)
Maksuvalmius	-0,07*** (0,01)	-0,05*** (0,02)	-0,05*** (0,02)	-0,07*** (0,01)	-0,03 (0,08)
Velkaantuneisuus	-0,03*** (0,01)	-0,03*** (0,01)	-0,03*** (0,01)	-0,03*** (0,01)	0,03 (0,05)
Toiminta-aika	-0,30*** (0,01)	-0,31*** (0,02)	-0,31*** (0,02)	-0,30*** (0,01)	-0,31*** (0,09)
Toiminnan päättyminen	0,18*** (0,04)	0,18*** (0,04)	0,18*** (0,04)	0,17*** (0,04)	1,01*** (0,22)
Hallituksen koko	-0,19*** (0,01)	-0,18*** (0,01)	-0,18*** (0,01)	-0,18*** (0,01)	-0,43*** (0,05)
Havaintojen lukumäärä	57 009	57 009	57 009	57 009	1 698
Selitysaste (Nagelkerke R ²)	0,132	0,135	0,135	0,135	0,138
Taulukossa on esitetty regressiokertoimet ja keskivirheet (suluissa) Tilastollinen merkitsevyys on esitetty *p < .05; **p < .01; ***p < .001 tasolla Muuttujakuvaukset on esitetty liitteessä 6 Toimiala luokkamuuttujana sisältyy malleihin 2 ja 3					